

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

האותיות של ה'חדשות' הן אותיות של דינים, של גבורות. התורה והתפלה ללא האור הפנימי, לצד האזנה חיצונית לחדשות, מעוררות דינים אצל האדם הלומד והמתפלל – יש לו בקורת על המציאות, הוא דן אותה לכף חובה, והבקורת הזו היא מקור הדינים במציאות החיצונית. הדבקות באור אין סוף שבתוך האותיות הופכת אותן לאותיות מאירות באמת, המגלות את ה"אור כי טוב" האלוקי שבתוך המציאות.

[מתוך השיעור 'דבקות באור שבכלי']

לך-לך תשפ"ד

תפלה ותורה 23

אבן־עזרא
אברהם אבינו מתפלל ומלמד תורה

הסיפור החסידי 25

גלגל חוזר בעולם
ה'אהבת שלום' מקוסוב

מענות ותשובות 28

תשובות הרב לשואלים
שינוי מקום בעקבות המצב בארץ

פאזור טיפוגרפי 29

רְצֵי יִסְפָּר לָנוּ אִיךָ מֵדַת הָאֱהָבָה מְאֻפְשָׁרָת
לָנוּ לְעֵמֶד מוֹל כָּל הָעוֹלָם וּלְנֶצַח

אחריות. אהבה. מנהיגות. 04

נקודה מעובדת
מנהיגות חסידית – לקיחת אחריות
מתוך אהבה ושפלות

חיבור החכמים ועמי הארץ 05

שיעור במסכת בבא בתרא
עיון חסידי־אקטואלי בסוגית
"רבנן לא צריכי נטירותא"

דבקות באור שבכלי 17

כתר שם טוב אות צד
התבוננות פנימית בחיבור הדיבור
עם המחשבה

מכתב ניחומים 19

למשפחת קפלון שיחי'

מן אברהם 20

אהבת שלום
שמירה מהרע ושנאת הרע

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה נצח | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל בארץ הקדש ובתפוצות ובתוכם לקוראי **נפלאות**. שבת פרשת **לך-לך** בפתח ועמה **גליון חדש מלא בכל טוב**, עם התבוננויות אקטואליות מתמיד. **השבוע בגליון:**

שני שיעורים טריים משבת פרשת נח לפניכם בגליון. האחד, **שיעור במסכת בבא בתרא** מיום השבת. ומשנהו, **שיעור** מליל שבת **בספה"ק כתר שם טוב**.

בשיעור הראשון בגליון - **חיבור החכמים ועמי הארץ** - מבאר הרב את סוגית **"רבנן לא צריכי נטירותא"** באור **חסידי ואקטואלי** במיוחד, תוך נגיעה בסוגית **פסיקת הלכה חסידית**, תיקון שנאת החינם והדרישה להנהגה תורנית מתוקנת הנושאת בעול עם הציבור כולו.

השיעור השני - **דבקות באור שבכלי** - שיעור **קצר ויסודי**, עוסק בסוגיא **קלאסית בתורת הבעל שם טוב** - **חיבור הדיבור עם המחשבה** - תוך ביאור **הסכנה שבכלי חסר אור**, אף הוא תוך נגיעות אקטואליות.

שימו לב שגם במדור **אהבת שלום** יש המשך לסוגיות האקטואליות שבשיעורים - **הדרכה לשמירה** וגם **יחס נכון ומתוקן לשנאה**.

במדור הסיפור החסידי [המורחב] תוכלו לקרוא על **דרכו בקדש** של בעל ההילולא **רבי מנחם מענדיל מקוסוב** - בעל ה'**אהבת שלום**', שאי"ה ילווה אותנו במדור 'אהבת שלום' **בשנה הקרובה**.

בגליון מובא גם **מכתב תנחומים** שכתב הרב לאחייניו, משפחת **קפלון**, ששנים מבניה אבדו את בנות זוגם בטבח בשמחת תורה - מכתב המתייחס גם **לשבר הנורא** וגם לשני היתומים שנותרו, נגב ואשל שיחיו. יהי רצון שימצאו **תנחומים ללבבות השבורים**, של המשפחה הקרובה, ועמה של כל המשפחות השכולות ושל כל המשפחה הגדולה של עם ישראל.

ונסיים בתפילה לשלום כל המחרפים נפשם בשמירה על עם ישראל וארץ הקדש, **השבויים, הפצועים** וכל המסייעים - **שישובו כולם לביתם בשלום** בבריאות גוף ונפש **בקרוב ממש**.

סדר הלימוד לשבוע פרשת וירא הבעל"ט: נ"ך יומי - שמואל א' פרקים י"ט; **משנה** - כתובות פרק י'.

שבת שלום ומבורך,

המערכת

להקדשת הגליון או מדור לזכות או לע"נ יקיריכם

שלחו הודעה לאלעזר במספר 052-5065243

נקודה

מעובדת מתוך השיעור

אחריות. אהבה. מנהיגות.

בכל יהודי, ומבטיחה שבדרך של קירוב לבבות ואהבת ישראל ניתן להפוך גם את המתנגדים והשונאים הרחוקים ביותר. היא גם מדריכה את עובדי ה' לדקדק במעשיהם, למצוא כיצד כל החסרונות שהם רואים בחוג נמצאים בתוכם בדקות, ומתוך כך לחוש שפלות עמוקה ואחריות אמתית על כל חסרונות המציאות. כך גם ביחס לקיטוב עצמו, יש להכיר ש"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם", וככל שיראי ה' יתאמצו לאהוב, להפגין קרבה ולשאת בעול עם הציבור – הם יצליחו להקטין את השנאה ולהפוך אותה לאהבה.

תכלית הגישה הזו, כמובן, איננה 'הקטנת ראש' תוך אמירה שמכיוון ש'כולם אשמים', כולל אותי, אל לי להתבטא ולהצביע על הדרך לתיקון. אדרבא! ככל שנושאים יותר בעול האחריות ובמשא התיקון – חותרים להנהגה. הנהגה ראויה דורשת השקפת-עולם נכונה לצד אישיות מתאימה, המושתתת על אמת ויושר, על אהבה ושפלות, על קירוב הדעת ועל לקיחת אחריות. זו המנהיגות הדרושה לנו היום – ורק מנהיגות כזו תוכל לחלץ אותנו מן המיצר בו אנו נתונים.

כדי לזכות למנהיגות תורנית כזו עלינו לשנות את נקודת המבט שלנו: שורת הדין של התורה בוחנת את חיצוניות המציאות, מבקרת אותה וממשיכה עליה 'דינים' (ולכן עלולה בעצמה להיות סיבת העונש ר"ל). פנימיות התורה מאפשרת ודורשת לחשוף את האור האין-סופי של אהבה אלוקית הטמון בתוך התורה – אור המאיר כל יהודי במבט חדש, רואה את מעלותיו ושבחיו, וחושף במציאות כולה את "אור פני מלך חיים". שינוי המבט שלנו יאפשר את החיבור האמתי הדרוש היום לעם ישראל ויחולל בסופו של דבר מהפכה גם במציאות החיצונית.

האם מותר לחפש סיבות רוחניות לטבח שאירע בשמחת-תורה? הרבי מליובאוויטש אמר שאל לנו לחפש הסברה-הצדקה למאורעות דוגמת השואה הנוראה. אף על פי כן, אי אפשר להתעלם מהעובדה הבולטת לעין שהפרעות הגיעו אחרי שנה של קיטוב בעם, תוך הבעת שנאה לכל דבר שבקדושה, והרי חז"ל לימדו אותנו ששנאת חינם היא הסיבה לגלותנו זו, לכללותה וכנראה גם לפרטיה הקשים.

במבט תורני-הלכתי, יש הכרה ברורה שפורענות באה בשל אי-שמירה על התורה והמצוות וממילא גם הבדל אמתית בין תלמידי חכמים, נושאי דגל התורה והמצוה, לבין עמי הארצות הרחוקים מתורה ומצוות (ובפרט לעמי-הארצות ה'אמתיים', המלאים שנאה לתורה וללומדיה). לכן, הדרך לאחדות ישראל אמתית אינה עוברת דרך טשטוש ההבחנה בין האמת והשקר ובין הטוב והרע בעיני ה' יתברך. ועם זאת, התיקון לשנאת-חנם הוא אהבת-חנם. שורת-הדין מחפשת את האשמים ואילו ההנהגה לפנים-משורת-הדין של החסידות מחפשת רק את האשמה (את הרָשע ולא את הרָשע) ומטה שכם למשא האחריות והתיקון.

החסידות, שמראשיתה הגיעה כדי להתמודד עם הקיטוב בעם ישראל, נוקטת בקו שכולו אהבה ושפלות: היא משתדלת לטשטש את הפער בין תלמידי חכמים והיהודים הפשוטים, מתוך ראייה פנימית של האוצרות הטמונים

שיעור

שיעור במסכת בבא בתרא

חיבור החכמים ועמי הארץ

קיצור מהלך השיעור

בליל שבת האחרון מסר הרב שיעור במסכת **בבא בתרא**, הנלמדת השנה בישיבותינו (כסבב המקובל בכל ישיבות חב"ד), בסוגית "**רבנן לא צריכי נטירותא**". השיעור הוא דוגמה מאלפת ללימוד 'בית-מדרשי', השואף לדרוש את **דבר ה' בסוגיות האקטואליות** מתוך הלימוד בו עוסקים **בהשגחה פרטית**. **פרק א** מציג את חלקה הראשון של הסוגיא, תוך שהוא פותח את השאלה האם דרך **החסידות** משפיעה על צורת **הפסיקה**. **פרק ב** פונה לאקטואליה ומקשר בין '**מלחמת שמחת-תורה**' לאוירת **הקייטוב והשנאה** של השנה האחרונה. **פרק ג** חוזר לחלקה השני של הסוגיא, דעת רבי שכל **פורענות** באה בשל **עמי הארץ**, וחותר את הדברים בקריאת-כיוון ל'**פסיקה חסידית**' ולהנהגה הדרושה כיום מצד תלמידי-החכמים – נשיאה בעול הציבור, לקיחת אחריות ו**בניית הנהגה מתוקנת**. כדרכה של תורה, בדרך הלימוד בסוגיא עולים כיוונים שונים, שמצטרפים יחד ל**מבט נכון ומאוזן** על המציאות.

החצר, שבני עיר יכולים להטיל על כל אחד להשתתף בהוצאות הבטחון של העיר – "כופין אותו לבנות לעיר חומה דלתים ובריח"^א.

בהקשר הזה מספרת הגמרא:

רבי יהודה נשיאה רמא דשורא אדרבנן רבי יהודה טייל את הוצאות בניית החומה של העיר גם על החכמים. רבי יהודה נשיאה הוא נכדו של רבי – רבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא – אבל כפי שנראה בהמשך, מאד

א. חיוב חכמים בהוצאות הציבור "רבנן לא צריכי נטירותא"

השנה לומדים בישיבות מסכת בבא בתרא ובהשגחה פרטית בלימוד שלנו הגענו לסוגיא^א שמתקשרת מאד לאקטואליה. המשנה אומרת, בהמשך לחיובים שבני החצר יכולים להטיל זה על זה כהשתתפות בהוצאות

נרשם (מהזכרון) ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. בבא בתרא – שיעור חמישי. שבת נח תשפ"ד – כפ"ח.

א ב"ב ז, ב"ח, א.

ב ב"ב פ"א מ"ה.

דין תלמיד חכם בזמן הזה

[אולי רבי יהודה נשיאה לא חלק על הסברא העקרונית, שהיא גם דעת סבא שלו, אלא סבר שאחרי הדור של סבא שלו – חותם המשנה – פשוט אין יותר תלמידי חכמים אמתיים ש"לא צריכי נטירותא".]

באמת כתוב שיש דברים שבהם אין היום דין תלמיד חכם. יש כל מיני הלכות שכתובות ביחס לתלמידי חכמים, וביחס לכל אחת צריך להבין מי נחשב תלמיד חכם והאם גם היום יש דין תלמיד חכם בדברים האלה. הדבר העיקרי בו הנושא הזה נידון הוא החיוב של מי שבייש תלמיד חכם לתת לו ליטרא זהב^א – כתוב שלענין זה אין היום דין תלמיד חכם^ב (מה שקצת נשמע כמו עידוד לבייש תלמידי חכמים...). מביאים סביב הסוגיא של הצורך של חכמים בשמירה גם את דברי רבינו יונה, המפרש את דברי רב נחמן בגמרא שתלמיד חכם פטור מקריאת שמע על המטה^ג משום שאינו זקוק לשמירה מן המזיקים שהיא מעניקה^ד – בזה בטח כולם יסכימו שאין היום דין תלמיד חכם, וכולם צריכים לומר קריאת שמע על המטה.

ברור שבסוגיא הזו גם האמוראים וגם הפוסקים, ראשונים ואחרונים, אומרים שלענין הזה יש דין תלמיד חכם גם בדורות האחרונים. אבל אין הכי נמי, אפשר לומר שבכך גופא רבי יהודה נשיאה סבר אחרת, שגם לדין הזה אין היום – החל מזמנו – דין תלמיד חכם. הרי התקנה העיקרית של רבי היתה היתר כתיבת התורה משום שצפה את ירידת הדורות. הוא ידע שהוא בסוף תקופת התנאים, ושמעתה גם לומדי התורה אינם זוכרים את כל התורה כולה בעל-פה, ועל כן חייבים לכתוב את המשנה

חזק, רבי סבר אחרת ממנו^ה.

אמר ריש לקיש רבנן לא צריכי נטירותא ריש לקיש – על אף שלמד תורה מפי רבי יהודה נשיאה^ו – חולק עליו (כפי שהוא בר-פלוגתא של רבו וגיסו רבי יוחנן) ואומר שהחכמים שמורים ומוגנים מכח התורה, ואינם זקוקים לשמירה חיצונית, ולכן הם לא צריכים להשתתף בהוצאות החומה. בהמשך הסוגיא מובאים פסוקים מהם נלמדת דעת ריש לקיש – בגמרא מובאים שני פסוקים^ז שצריכים דרשה כדי להבין את הקשר שלהם והמפרשים^ח מביאים ממקום אחר^ט עוד פסוק^י, יותר מובהק, שהתורה שומרת על לומדיה.

ההלכה נפסקה בפשטות כריש לקיש^ט, בלי חולק, עד כדי כך שאף אחד לא מסביר את שיטתו של רבי יהודה נשיאה. כפי שנראה, גם מי שמציע הסבר מסוים לדעתו משתמש בלשון

חריפה, אומר שהוא "טעה" ומציע הסבר במה היתה טעותו. אנחנו לא אוהבים לומר על אמורא שהוא טעה, צריך להבין את הסברא שלו, סברא אמיתית בתורה.

אנחנו לא אוהבים לומר על אמורא שהוא טעה, צריך להבין את הסברא שלו, סברא אמיתית בתורה

ג אכן, יושם לב שרבי עצמו סידר את המשניות כך שבדין המשנה דנן אין כל רמז לשוני בין תלמידי חכמים לשאר העם לענין השתתפות ב"חומה דלתים ובריח", ושמא זהו המקור לדברי נכדו שהסתמך על משנתו ולא על הנהגתו המתוארת לקמן בגמרא (וכד דייקין טפי, גם הנהגת רבי כפורעניות שונות – שאינן מוטלות על תלמידי חכמים – לא מחייבת בהכרח שהדין בהגנה שגרתית של העיר יהיה זהה).

ד ראה שבת קט"ו, ב.

ה תהלים קלט, יח. שה"ש ח, י.

ו ראה הגהות הרש"ש (והוספות הרמ"ש שנספחו בו בסוגריים).

ז רש"י לב"מ קח, א ד"ה "לא צריכי נטירותא".

ח משליו, ו כב. וראה אבות פ"ו מ"ו וסוטה כא, א.

ט רמב"ם הלכות שכנים פ"ו ה"ו; טושו"ע חו"מ קסג.

י עיין יעקב.

יא ירושלמי ב"ק פ"ח ה"ו.

יב ראה רמ"א י"ד סי' רמג ס"ז; יש"ש ב"ק פ"ח אות נח (הובא בש"ך חו"מ א, יט).

יג ברכות ד, ב"ה, א.

יד שם ה, א: "כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו".

הבעל שם טוב בא לאחות את הקרע בעם, לחבר בין תלמידי חכמים ויהודים פשוטים¹¹, ולכן צריך לחשוב איך צריך להיות הפסק לפי מי שהולך בדרך הבעל שם טוב – מי שאמון רק על אהבה וקירוב בין כל היהודים. הרי יש דברים שבהם החסידות חדשה ביחס למה שהיה מקובל בעם ישראל. אם נניח שהחסידות תכוון כאן לפסוק אחרת ברור למה יש 'מתנגדים' – יש הלכה פסוקה בכל הדורות ולפתע נבוא ונאמר אחרת...

תלמידי חכמים בהוצאות נוספות

בהמשך הסוגיא חוזרת מחלוקת דומה לגבי חיוב המס:

רב נחמן בר רב חסדא רמא כרגא ארבנן. אמר ליה רב נחמן בר יצחק עברת אדאורייתא ואדנביאי ואדכתובי

רב נחמן בר רב חסדא אומר כאן שהמס שמוטל על בני העיר צריך להתחלק שוה בשוה בין כולם, כולל תלמידי החכמים. רב נחמן בר יצחק אומר לו בתוקף שהוא עובר על דבר שמפורש בתורה, בנביאים ובכתובים. המשך הסוגיא הוא הפסוקים אליהם הוא מתכוון עם הדרשות שלהם – דרשות בסגנון הנעם אלימלך...

המלכות מאויבים בכלל וביחס למצב של פיקוח נפש בפועל במלחמה וכו' כבר האריכו פוסקי דורנו, ונשתברו קולמוסי רבנים ות"ח במאמרים רבים, והביאו מדברי החת"ס בחידושו בסוגיין ש"שמירה כדרך שמלכות נשמרים ממלכויות אחרות, גם תלמיד חכם חייב" ומדברי הרש"י זיין במאמרו משנת תש"ח שהדברים נאמרו בזמנים רגילים ובשמירה עתידית ו"מה זה ענין לזמן של סכנת נפשות ולחובה של מלחמת מצוה?! – וראה גם אג"ק כ"ק אדמו"ר מהר"י צ"ח"ט אגרת ג'קצב – אך באגרות משה יו"ד הביא הדברים גם ביחס לגיוס לצבא, ואכמ"ל).

יח' ראה **אור ישראל** ש"ג' בסיפורים "נגלה ונכסה" ו"התגלות אחיה השילוני" ועוד.

מענין אותנו לחשוב האם הפסיקה שמפלה בין החכמים לשאר העם מתאימה גם לדרך החסידות. מה עושה כזו אפליה? גם אם היא מוצדקת, די ברור שהיא מעמיקה את הפער והקיטוב

משום "עת לעשות להוי' הפרו תורתך"¹². יתכן שרבי יהודה נשיאה סבר שידיעת כל התורה בעל פה היא גדר תלמיד חכם, ומשם ואילך אין תלמידי חכמים שאינם צריכים שמירה.

בכל זאת, אנחנו רוצים להסביר את דעתו גם לפי הסברא שעדיין יש תלמידי חכמים שאינם צריכים שמירה, ובכל זאת לדעתו גוזרים עליהם להשתתף בצרכי הציבור, מורים להם לא לפרוש מן הציבור משום מעלתם כתלמידי חכמים. כפי שיתבאר, אפשר לומר שהוא

מורה לתלמידי חכמים לא לפרוש מן הציבור בגלל מעלתם, לשם האחדות בעם ישראל, כדי לבטל שנהא אפשרית וכיו"ב.

'פסק חסידי'

אנחנו מאד אוהבים את ריש לקיש¹³ – הוא גיבור ובעל תשובה – ובכל זאת, לנו חשוב להבין כאן דווקא את הסברא של רבי יהודה נשיאה. למה? מענין אותנו לחשוב האם הפסיקה הזו, שמפלה בין החכמים לשאר העם, מתאימה גם לדרך החסידות. מה עושה כזו אפליה? גם אם היא מוצדקת, די ברור שהיא מעמיקה את הפער והקיטוב בין חלקים בעם ישראל.

[מזכיר את השאלה של הגיוס וה'שיוון בנטל' היום – אחד הנושאים שהכי במחלוקת היום]. זו בהחלט סוגיא קשורה. [אין דין שבמלחמת מצוה הכל יוצאים? גם תלמידי חכמים?] בפשט מדובר כאן לא במציאות של פיקוח נפש בפועל, אלא בחומה שצריכה להגן בעיקר מפני גנבים וכיו"ב¹⁴.

טו תהלים קיט, קכו. וראה גיטין ס, איב ותמורה יד, איב. טז על ריש לקיש ראה שיעור כ"א טבת תשע"א, סדרת שיעורים באדר"ניסן תשע"ד ועוד.

יז שעל כן "לפי ממון גובין" (כלשון הסוגיא) וראה תוד"ה "לפי שבח ממון" (ולגבי הדין בחיוב ביחס לשמירת

רב נחמן בר רב חסדא, בנו של רב חסדא – ששמו מעיד עליו שהוא שייך לספירת החסד^א (כמו שלמדנו בעבר^ב) – והשני, המפורסם יותר, הוא רב נחמן בר יצחק. רב נחמן בר חסדא הוא פוסק 'חסידי', שהולך בדרכו של אביו ומטה לצד של אהבה וקירוב^ב. לעומתו, רב נחמן בר יצחק, שייך לצד הגבורה, מדתו של יצחק ("פחד יצחק"^ד), והוא הולך על פי שורת הדין המבדילה בין רבנן לשאר העמך'.

גם כאן, פשוט לכולם שהלכה כרב נחמן בר יצחק^ה. אולי נאמר שיש משהו שהוא תלמיד חכם, הוא פטור מהשמירה או מהמס, אבל נציע לו לשלם לפני משורת הדין, בשביל קירוב לבבות, בשביל מה שקוראים סולידריות. לא בכל דבר תלמיד חכם יכול לנוהג כך^ו. בהמשך הסוגיא כתוב שעל אף שתלמידי חכמים צריכים לשאת בהוצאת כרית בור – אם לא מדובר בתשלום, אלא שכולם יוצאים לעבוד ("נפקי באכלוזא"), תלמידי חכמים אינם בכלל משום שאסור להם לעשות מלאכה בפרהסיא ולבזות

ומלכות (אור מקיף) דמו"ס, גבורות שבגבורה, ודוק. עיקר דעת תורה ופסיקת ההלכה בעולם הזה הוא על פי מוחא סתימאה, שהרי "אורייתא מחכמה [סתימאה] נפקת" (זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א), לכן כעת הלכה כרב נחמן בר יצחק (וכך כריש לקיש, הגבור, כנגד רבי יהודה נשיאה), אך לעתיד לבוא ההלכה תהיה כגלגלתא בה מתלבש חסד דעתיק, סוד "חסד לאברהם" (מיכה ז, כ), ראש כל המאמינים המיימינים, והיינו השראת הרדל"א על הגלגלתא (סוד "ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים וגו'" – ראה גם המדובר בשמחת בית השואבה השתא וש"נ) – כמבואר לקמן בפנים.

כא תפארת שלמה ר"ה ד"ה "א" אתם נצבים"; פרי צדיק שבעות אות; ו; פרשת ראה אות ז. ועוד.

כב שיעור י"ב טבת תשס"ט; כ' אדר ב' תשע"ו. ועוד.

כג בנטיה לקולא: לחסד מתאפיין גם רבי יהודה נשיאה, שהוא ובית דינו התירו שמן של גוים משום שאין רוב הציבור יכולים בגזירה עליו ועשו תקנה בגט ונמנעו מלהתיר פת עכו"ם רק כדי שלא יקראו לבית דינו "בית דין שריא" (ראה ע"ז לז, א) – רואים בעליל שנטיתו היא להקל, ב"כ דהיתרא", מתוך התחשבות בכללות הציבור ופסיקה לפי הרוב (ולא לפי החכמים בפני עצמם).

כד בראשית לא, מב.

כה ראה יד רמה אות פב ד"ה "נקטינן", ועוד.

כו וראה שו"ת הרשב"א ח"א ספ"ד שאסור לו לת"ח לוותר על כבודו ולשלם מס.

המפרשים דנים מדוע משווים את המס לשמירה מגנבים או מאויבים. הרי, כמו שכתוב בהמשך הסוגיא, יש הוצאות שגם החכמים מחויבים בהם – הם פטורים מהוצאות השמירה, משום שאינם זקוקים לשמירה, אבל אם צריך לכרות בור מים עבור בני העיר גם החכמים צריכים לשאת בהוצאות, משום שגם הם צריכים לשתות. מסבירים^ט שהמס הוא סוג של פורענות, שבאה באשמת עמי הארץ – כמו שנראה בהמשך הסוגיא – והשמירה של תלמידי חכמים היא גם מהפורענות. בכל אופן, רואים שגם אחרי מחלוקת רבי יהודה נשיאה וריש לקיש לענין החומה, למרות שהלכה נפסקה

בפוסקים כריש לקיש, בין האמוראים יש עדיין מחלוקת דומה לענין המסים – כאשר רב נחמן בר רב חסדא נוקט כשיטת רבי יהודה נשיאה. בולט שהמחלוקת כאן היא בין שני רבנן:

רב נחמן בר חסדא הוא פוסק 'חסידי' שמטה לצד של אהבה וקירוב. רב נחמן בר יצחק שייך לגבורה והוא הולך על פי שורת הדין המבדילה בין רבנן לשאר העמך'

יט ב"ח על טור י"ד סימן רמג ס"ב ד"ה "ומ"ש".

כ כתוב (ראה ח"י מוהר"ן קפט) שהשם נחמן הוא ר"ת "נחל נבע מקור חכמה" (משלי יח, ד) – סוד תיקון "נצר חסד" (שמות לד, ז. ראה סוד ה' ליראיו ש"א פ"ב; וראה ספר הליקוטין כי תשא פל"ד ש"נחל" ר"ת "נצר חסד לאלפים"), המזל העליון (השמיני) בייג תיקוני דיקנא, סוד "אין מזל לישראל" (בעש"ט עה"ת לך אות כו; ע"פ שבת קנו, א), שהוא "מקור חכמה", שהרי ממנו יונק אור אבא (ע"ח שער הכללים פ"ה ובכ"מ). יג תיקוני דיקנא דאריך נמשכים מפרצופי הגלגלתא ומוחא סתימאה דאריך (כתר וחכמה דאריך), בהם מלוכשים חסד וגבורה דעתיק, כאשר ז התיקונים הראשונים מקבלים רק ממוחא סתימאה, ה התיקונים האחרונים רק מגלגלתא, ותיקון "נצר חסד" מתייחד בכך שהוא היחיד שמקבל גם מפרצוף מו"ס, בו מתלבשת גבורה דעתיק, וגם מפרצוף הגלגלתא, בו מתלבש חסד דעתיק (ראה ע"ח ש"ג פ"י), והיינו סוד שתי הבחינות של נחמן – בר יצחק, המקבל מצד הגבורה, ובר רב חסדא, המקבל מצד החסד. בפרטות, בתיקון "נצר חסד" מאירים חסד (אור מקיף) ויסוד (אור פנימי) דגלגלתא, היינו חסדים שבחסד, ובינה (אור פנימי)

בעיר שיש בה תלמידי חכמים ועמי הארץ, ועמי הארץ טוענים שהם לא זקוקים לחומה – הם גיבורים! הם לא צריכים הגנה – תלמידי החכמים, שלא רוצים לסמוך על הנס, יכולים לכפות אותם לבנות חומה מכספם.

ב'ילקוט ביאורים' כאן במהדורת מתיבתא מביאים את דברי הרדב"ז^א, שחי בסוף ימיו בירושלים, שחלק על כך ואמר שאי אפשר לכפות את עמי הארץ לבנות חומה – כי בכך תלמידי החכמים מודים שהם זקוקים לשמירה, וממילא עליהם לשלם. הוא גם מוסיף דבר מענין, שבירושלים רואים שהגנבים יותר מצויים דווקא בגלל תלמידי חכמים, שבלבוש

המהודר שלהם מושכים את הגנבים...

ב. שנאת חנם ופורענות הקיטוב בעם

למה אנחנו מעמיקים בסוגיא הזו, אליה הגענו בלימוד בהשגחה פרטית? המצב בו יש קיטוב בעם ישראל בין תלמידי חכמים, ובהכללה 'דוסים', לבין עמי הארצות, הוא אקטואלי מאד. אנחנו אחרי שנה של מאבק ציבורי בין אנשי שמאל, מי שיש לו התנגדות לענייני יהדות, לבין הנאמנים לתורה ומצוות. הנושא התלהט סביב הדיון על המהפכה המשפטית, אבל הוא נוגע בהרבה תחומים.

המצב הזה לא חדש: רבי עקיבא אומר שכאשר היה עם הארץ הוא היה אומר "מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור", וכאשר תלמידיו אמרו לו "רבי, אמור ככלב" הוא השיב

לא ש"ת הרדב"ז ח"ב סי' תשנב.

מצד ה'חפצא'
תלמידי חכמים
באמת אינם
זקוקים לחומה
ורק מצד ה'גברא'
עליהם לדאוג
שתהיה חומה

בעיר שיש בה רק
תלמידי חכמים
– אם זו בני ברק,
העיר של החזון
איש – עליהם
לבנות חומה
מכספם, כדי לא
לסמוך על הנס

בכך את כבוד התורה. לא ברור האם במקרה כזה הם פטורים לגמרי, או שהם צריכים לשכור מישהו במקומם^{כז}.

שיטת החזון איש

מי שדן בכל הסוגיא הזו, ונראה בהתחלה שהוא נוטה לכיוון חסידי יותר – לפי מה שהצענו – הוא החזון איש^{כח}, אבל כאשר לומדים את דבריו רואים שבסופו של דבר הוא עדיין לא-חסידי...

הוא מקשה שאמנם רבנן לא צריכים שמירה, אבל עליהם לנהוג במנהג העולם – אסור לסמוך על הנס^{כט} וגם כתוב "הנהג בהם מנהג דרך ארץ"^ל. בפשטות, הקושיא שלו היא שלא

ראוי לתלמידי חכמים להבדל מהנהגת שאר ה'עולם'. הוא מתרץ שאסור לתלמידי חכמים לסמוך על הנס, אך מכיון שאליבא דאמת הם לא זקוקים לשמירה, ברגע שמדובר בעיר שיש בה עמי הארץ ראוי שדווקא הם ישלמו על החומה – כי הם באמת זקוקים לה. זהו חילוק, שמצד ה'חפצא' תלמידי חכמים באמת אינם זקוקים לחומה ורק מצד ה'גברא' (שאסור לו לסמוך על הנס) עליהם לדאוג שתהיה חומה – לכן כאשר יש מי שזקוק לחומה גם מצד ה'חפצא' (שבאמת זקוק לשמירה), עליו לשלם.

מכך מסיק החזון איש שאם מדובר בעיר שיש בה רק תלמידי חכמים – אם זו בני ברק, העיר של החזון איש – עליהם לבנות חומה מכספם, כדי לא לסמוך על הנס. הוא מוסיף שאם מדובר

כז ראה ר"ן על אתר ד"ה "ואי"; נמוק"י סוד"ה "רב פפא"; ריטב"א ד"ה "ואי"; שו"ע יו"ד סי' רמג בתחילתו.

כח שו"ת חזו"א ב"ב סי' ה סק"ח.

כט ראה פסחים סד, ב; קידושין לט, ב; כתובות סא, ב.

ל ברכות לה, ב.

יש בשנאה הזו

משהו הדדי – אפשר להגביר אותה, כאשר מחדדים את ההבדל והקיטוב, ואפשר להחליש ואף להפוך אותה, כאשר מרבים בקירוב לבבות, אהבת ישראל וסולידריות

“זה נושך ושובר עצם וזה נושך ואינו שובר עצם”^ל. יש אפילו מקום בו כתוב^מ שהשנאה של עמי הארצות לתלמידי חכמים גדולה יותר מהשנאה של אומות העולם לישראל. אבל בהחלט יתכן שיש בשנאה הזו משהו הדדי, “כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם”^נ – אפשר להגביר אותה, כאשר מחדדים את ההבדל והקיטוב, ואפשר להחליש ואף להפוך אותה, כאשר מרבים בקירוב לבבות, אהבת ישראל וסולידריות.

כן אפשר להצביע על הבדל ברור בין הסוגיא שראינו לבין המציאות היום: בשני המקרים שראינו, אצל רבי יהודה נשיאה ואצל רב נחמן בר רב חסדא, יש אמנם באופן ברור ציבור של תלמידי חכמים, “רבנן”, וציבור של העמך הפשוטים – וריש לקיש ורב נחמן בר יצחק רוצים לחדד את ההבדלה – אבל ההנהגה נמצאת בסופו של דבר אצל תלמידי חכמים. מי שמחליט על

מי מוטל לשלם, שבעת טובי העיר, הם הרבנים. היום, לעומת זאת, השלטון בפועל איננו בידי תלמידי חכמים ובסופו של דבר הוא מנוכר לחוקי התורה.

כיהו עם הארץ?

כמו שצריך לברר מהם בדיוק תלמידי חכמים, מי הם ה“רבנן” שפטורים מתשלומי הבטחון והמס, והאם יש היום כאלה, צריך גם להבין למה מתכוונים כשאומרים עמי הארצות^ס.

לפעמים כשאומרים עם הארץ הכוונה למי שלא מקפיד על דיני טהרה – בניגוד ל“חבר”, שקבל עליו זהירות בטהרה^ט. היום אין לנו כאלה עמי הארצות, כי גם אין לנו חברים – אין היום דיני טהרה בפועל. לפעמים כתוב^י שעם הארץ הוא מי שלא מעשר את התבואה שלו – גם לא כל כך נורא... היום תלמידי חכמים מעשרים בשביל עמי הארץ. האם עם הארץ הוא מי שאינו יודע תורה? כתוב^כ שעם הארץ הוא מי שאינו במקרא, במשנה וגם לא בדרך ארץ. אצל הרבה מה“חילונים” בארץ יש הרבה דרך ארץ – אז יש תקוה, זה המבוא לתורה (“דרך ארץ קדמה לתורה”^ל). נראה שעיקר ההגדרה של עם הארץ היום היא מי שיש לו שנאה לכל דבר שבקדושה, “שונא את החכמים”^מ, מי שיש לו התנגדות ליהדות ומתוך כך לשומרי התורה והמצוות.

המהר”ל מסביר^{מא} בסגנון שלו שבתוך עם ישראל תלמידי חכמים הם ה“צורה” ועמי הארצות הם ה“חומר”. הוא מסביר שכל פורענות – גם גניבות, גם מס שהמלך מטיל על עיר – היא “חסרון”. החסרון שייך דווקא לחומר, בעוד הצורה היא תמיד שלמה – “לפיכך הפורעות שהיא חסרון, הוא בשביל עמי הארץ, שאין בהם שכל כלל רק הם בעלי חומר בלבד ומצד זה יבוא החסרון שהוא הפורענות”. גם על ההגדרה הזו אפשר לחשוב – האם על מי שנקראים

לה ראה גם הגדרות שונות לעם הארץ בסוטה כב, א. לו ראה רמב”ם הלכות מטמאי משכב ומושב פ”י. לז תוספתא ע”ז ג, ג (בדעת חכמים). לח ראה ריטב”א, ר”ן ומאירי (ועוד) לפסחים מט, ב (וראה קידושין פ”א מ”י).

לט ויקרא רבה ט, ג; תנא דבי אליהו רבה פ”א. מ רש”י ויקרא כו, טו (ועיי”ש בסדר העבירות, הקיים גם בזמננו, ודוק).

מא חידושי אגדות למהר”ל על אתר.

לב פסחים מט, ב.

לג פסחים מט, ב.

לד משל כז, יט.

החסידות נשכחה, בעניינים של אהבת ישראל^{מא}, והרבי דבר מאד חריף כנגד האמירה הזו^{מב}. נכון. שוב, הרבי היה נגד לתת הסבר.

בכל אופן, בהחלט אפשר

לומר שהשנאה בתוך עם ישראל גורמת לאסונות – הרי כתוב בפירוש שבית שני חרב בגלל שנאת חנם^{מג}, ויצר הרע הזה עדיין מרקד בינינו^{מד}. קשה מאד לא לשים לב לסמיכות הזו בין שנה של שנאה וקייטוב, מלחמה כנגד דברים שבקדושה, לבין הפורענות האיומה שהיתה בשמחת תורה – ולדעתי צריך גם לומר זאת בפירוש. אם מבינים שהמקור הוא שנאת חנם, ברור גם שהתיקון הוא אהבת חנם^{מה}. גם אם לפי שורת הדין יש שוני ואפליה בין תלמידי חכמים ועמך בכלל, ובפרט בין תלמידי חכמים ועמי הארצות, אולי התיקון הוא

דווקא שתלמידי החכמים מהצד שלהם יעסקו בקירוב וישתתפו עם הציבור, גם אם לפני משורת הדין. אולי היום צריך לפסוק כמו רבי יהודה נשיאה וכמו רב נחמן בר רב חסדא.

ג. שיטת רבי: פורענות בגלל עמי הארץ פרנסה לתלמידי חכמים

המשך הסוגייה הוא השיטה של רבי – סבו של רבי יהודה נשיאה, כמו שהזכרנו – ביחס בין תלמידי חכמים ועמי הארץ:

מה שם סימן סקפ"ה.

מו ראה גם ליקוט מענות קודש תשמ"ז קפד.

מד מסכת כלה פ"ח; יומא ט, ב; ירושלמי יומא פ"א ה"א.

מח פלא יועץ ערך "אהבת רעים" ובכ"ד.

מט נחמד מזהב (קוזמיר) לקוטים לט, א; אורות הקדש

ח"ג עמי שכג'שכד; ובכ"ד בשיחות הרבי מליובאוויטש.

'השמאל הקיצוני', שמובילים את המלחמה בדברים שבקדושה, אפשר לומר "שאין בהם שכל כלל"? נראה שיש שם הרבה חכמה, הרבה שכל

– השנאה באה דווקא בגלל איזו השקפה 'נאורה'. על כל הדברים האלה צריך לחשוב...

הסבר למאורעות שמחת תורה

יש כלל שהציבור נידון לפי רובו^{מב}. בבית שני היו אלפים ורבות תלמידי חכמים, רבנים, אבל עם ישראל נידון לפי הרוב – בית המקדש חרב ועם ישראל גלה כי רוב הציבור היה חייב. גם היום, יש את בני ברק, יש את ירושלים, אבל בעניינים של הציבור צריך להסתכל על המציאות כולה.

כאשר חושבים על מה שקרה השנה בשמחת תורה, ואנחנו

עוד נמצאים בהמשך שלו, בולט שהאסון הזה הגיע אחרי שנה של קייטוב, שנה של מלחמה כנגד כל דבר שבקדושה, כמו שאמרנו. ברוך ה', אין מלחמה בנשק חם, אבל בהחלט 'מלחמה קרה' בין עמי הארץ, במובן של שונאי הדת, לבין תלמידי החכמים, במובן של שומרי התורה והמצוות.

כאשר חפשו הסבר לשואה הנוראה הרבי לא רצה שיתנו הסבר^{מג} – יש דברים שאין לנו הסבר עבורם, לא רוצים לתת להם הצדקה. היו אחרים שדווקא כן רצו לתת הסבר – מה כתוב ב"ויאל משה" של הרבי מסאטמאר? הוא אומר שהכל בגלל הצינונות, בגלל מי שנלחם אז כנגד הדת^{מד}. הוא גם אדמו"ר חסידי... [הוא אמר שדרך

מב קידושין מ, ב; רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ה"ב.

מג ראה התוועדויות תנש"א ח"ב עמ' 119.

מד ויאל משה מאמר "שלושת השבועות" סקל"ה.

דבר תמוה, שהרי כתוב¹¹ ש־כד ספרי המקרא הם כד קישוטי כלה של תלמיד חכם וכל תלמיד חכם צריך להיות בקי בהם, אבל עדיין יוצא כך. באותו אופן, יכול להיות "בעל גמרא", שמעמיק בסברות שלו, אבל איננו "בעל מקרא" ואיננו "בעל משנה", הוא לא בקי בכל הפסוקים וגם לא בכל המשניות.

יוצא מכאן שתלמיד חכם יכול להיות מישהו שעוסק כל היום במקרא או בהגדה, שלא יודע דברים אחרים. מישהו שכל היום לומד חסידות – "בעלי הגדה" – הוא תלמיד חכם? סביר להניח שאם נשאל 'מתנגד' הוא יגיד שלא – אם הוא לא למדן, הוא לא רב פוסק, אז הוא לא תלמיד חכם!¹² אבל כאן יוצא ברור שהוא נחשב תלמיד חכם שרבי רוצה לפרנס אותו. משמע¹³ שהגדר של תלמיד חכם הוא מישהו ש"תורתו אומנתו", שהוא לא עושה משהו אחר, אבל אם מישהו כל היום לומד תנ"ך – אפילו רק כל היום אומר תהלים! – מה הדין שלו? הוא מ"בעלי מקרא".

"וחי אחיך עמך"

אבל רבי גם סיים את ההזמנה לכולם להיכנס בסייג ברור:

אבל עמי הארץ אל יכנסו

רבי לא מוכן לפרנס משלו את עמי הארץ! זו אפליה ברורה. זו אמירה שנשמעת כל כך קשה, שהראשונים והפוסקים מסייגים אותה: הבית יוסף¹⁴ מביא בשם הריטב"א¹⁵ שלא מדובר כאן ברעב, במצב שבו אנשים מתים חלילה, אלא במצב שבו יש דרכים אחרות להשיג

נד נתחומא כי תשא טז.
נה ראה חקרי לב חו"מ סימן קז להלכות מסים סימן קסג ד"ה "אך".
נו מהרשד"ם סימן שסא ד"ה "ועוד"; שו"ת מהריט"ץ סימן עה; תשובות מהר"ש הלוי חו"מ סימן כד ד"ה "והרב".
נז יו"ד סימן רנא סי"א.
נח וראה המובא באוצר מפרשים על השו"ע כאן מהברכי יוסף.

רבי פתח אוצרות בשני בצורת אמר יכנסו בעלי מקרא בעלי משנה בעלי גמרא בעלי הלכה בעלי הגדה

היו שנים של בצורת, לא היה כל כך מה לאכול. רבי, בנוסף לכך שהיה גדול הדור, המנהיג של הדור, היה גם עשיר גדול¹⁶, והוא פתח את האוצרות שלו לתת לעניים לאכול. אבל יש אצל רבי אפליה, הוא מכניס רק תלמידי חכמים – "בעלי מקרא, בעלי משנה, בעלי גמרא, בעלי הלכה, בעלי הגדה"¹⁷. יוצאת מכאן הגדרה מעניינת לתלמיד חכם – יכול להיות שתלמיד חכם הוא רק "בעל מקרא", רק "בעל משנה" וכו'. מעירים¹⁸ כאן שיתכן שיהיה "בעל משנה" שאינו "בעל מקרא" –

מישהו שבקי במשניות, אבל לא יודע פסוקים (כפי שמציינים בפירוש בעלי התוספות¹⁹). זהו

נ ראה עבודה זרה יא, א.
נא חמש המדרגות הן כנגד נרנח²⁰: מפורש (הקדמת תקו"ז יד, א; פ"ח שער הנהגת הלימוד פ"א) שמקרא בעשיה, משנה ביצירה וגמרא בבריאה; על הלכה נאמר "והווי עמו" שהלכה כמותו בכל מקום" (סנהדרין צג, ב), סוד "הווי" בחכמה" (משלי ג, יט) המקנן בעולם האצילות (עולם האחדות, שאף על פי ש"אלו ואלו דברי אלהים חיים", בכח הריבוי, מצד שם הווי' מתגלה הלכה אחת); על ידי לימוד הגדה, פנימיות התורה (ראה גם תניא אגה"ק כג שרוב סודות התורה טמונים באגדה שבעין יעקב), מכירים את "מי שאמר והויה העולם" (ספרי עקב פמ"ט, רמב"ן במנין המצוות ז', ונפסק בשו"ע אדה"ז הלכות ת"ת פ"ב ה"ב), מדרגת רד"א (כנודע בכונות "ברוך שאמר והויה העולם"), גילוי היחידה שבנפש. מכאן שמשיח – שהוא היחידה הכללית בעם ישראל (ע"ח ש"ג פ"ב ועוד) – יהיה בעיקר בעל הגדה ב"תורה חדשה" שלו, ודוק היטב (ובכן יהיידע על אתר, ד"ה "יכנסו", מנה רק ארבע דרגות והקבילן לשם הווי"ב"ה – עיי"ש).

נב רש"ש ד"ה "יכנסו".

נג ב"ב קיג, א ד"ה "תרוויהו".

מישהו שכל היום לומד חסידות הוא תלמיד חכם? סביר להניח שאם נשאל 'מתנגד' הוא יגיד שלא – אם הוא לא למדן, הוא לא רב פוסק, אז הוא לא תלמיד חכם!

"וחי אחיך עמך".
הוא אולי עם
הארץ, אולי אפילו
שונא תלמידי
חכמים, אבל הוא
עדיין "אחיך"!

פרנסני ככלב וכעורב. פרנסיה.
רבי אמר שעמי הארץ לא
יכנסו, אבל אחד מתלמידיו, רבי
יונתן בן עמרם, דחק ונכנס –
הוא לא בא עם אצטלא דרבנן,
אלא היה לבוש כעם הארץ, ובכל
זאת הוא נכנס. הוא מבקש־תובע

מרבי פרנסה ורבי – למרות שהוא נראה כעם
הארץ – מתייחס אליו יפה, קורא לו "בני",
ושואל בזכות מה הוא יפרנס אותו – 'למדת
כמה פסוקים? אתה יודע כמה משניות?'. רבי
יונתן בן עמרם אומר שלא, אבל מבקש ממנו
לפרנס אותו כמו שה' מפרנס את הכלב ואת
העורב, בלי שלמדו תורה. יש הרבה מאד הסברים
למה הוא מזכיר דווקא כלב ועורב, שלא נלמד
כרגע, רק נזכר את דברי התוספות על אתר
שמביאים את הפסוק "נותן לבהמה לחמה
לבני עורב אשר יקראו"^ט ומציינים ש"בהמה"
בגימטריא **כלב** – רואים שתוספות גם עושים
גימטריאות...

למה רבי יונתן בן עמרם עושה את כל ההצגה
הזו? כנראה שיש כאן מה שנקרא מחלוקת
השקפתית – לפי ההשקפה של רבי צריך
לפרנס רק תלמידי חכמים, לא עמי הארץ, ולפי
ההשקפה של רבי יונתן בן עמרם צריך לפרנס
את כולם, ללא אפליה בין תלמידי חכמים לעמי
ארצות.

בפועל, רבי קבל את הטענה שלו, הוא פרנס
אותו, אבל אחר כך הוא התחרט – הוא לא חזר
בו מההשקפה שלו:

בתר דנפק יתיב רבי וקא מצטער ואמר: אוי
לי שנתתי פתי לעם הארץ.

שוב, לא נראה שיש כאן רק קדימות בצדקה
– רבי סובר שלא ראוי שהוא יפרנס עם הארץ.

אי אפשר לדעת

רבי שמעון, בנו של רבי, מנחם אותו שיתכן

טא תהלים קמז, ט.

מזון – אם יתאמצו, אפילו אם
צריכים בשביל זה לנסוע לעיר
אחרת, גם לעמי הארץ יהיה
מה לאכול. אבל אם אנשים היו
מתים – ודאי שהיו צריכים
לפרנס אותם, "וחי אחיך עמך"^ט.
הוא אולי עם הארץ, אולי אפילו

שונא תלמידי חכמים, אבל הוא עדיין "אחיך"!
מהשלחן ערוך^פ מובן גם שהאמצעים של
רבי היו מוגבלים – מה שהוא יתן לעמי הארץ
יחסר לתלמידי חכמים – ויש כאן פשוט דין
של קדימות בצדקה, אבל אם האמצעים אינם
מוגבלים הרי צריך לקיים בעם הארץ "וחי אחיך
עמך". הוא מוסיף שהדין הזה בעצמו נוהג רק
כשאינן סכנת נפשות, "אבל אם בא לפנינו מת
ברעב חייב להחיותו, אף על פי שהוא ספק אם
יחסר לתלמיד חכם אחר כך".

הבית יוסף נוטה כלפי חסד, לכן הלכה כמותו,
אז הוא מנסה 'לרכך' את הדין כאן. בכל אופן,
אם משווים את לשונו ללשון הסוגיא ממש
נראה ש"פנים חדשות באו לכאן". כשקוראים
את הסוגיא בפשטות, לא נראה שזו הכוונה של
רבי – אין כאן הסתייגות, נראה ש"עמי הארץ
אל יכנסו" זו אמירה גורפת, לא כי המצב לא
כל כך קשה ובטח לא כי חסרים לו האמצעים
בשביל לפרנס את כולם (כפי שרואים מכך
שבסוף הסיפור אמר רבי "יכנסו הכל").

מחלוקת השקפתית

הגמרא ממשיכה לספר:

דחק רבי יונתן בן עמרם ונכנס. אמר לו: רבי,
פרנסני! אמר לו: בני, קרית? אמר לו: לאו! שנית?
אמר לו: לאו! אמר לו: כן, במה אפרנסך? אמר לו:

נט ויקרא כה, להלו.

ס יו"ד רנא, יא: רבי שהיה מצטער שנתן פתו לעם
הארץ, משום דהיו שני בצורת ומה שהיה אוכל עם הארץ
יחסר לתלמיד חכם, הא לאו הכי חייב להחיותו. אם בא
לפנינו מת ברעב, חייב להחיותו אע"פ שהוא ספק אם
יחסר לתלמיד חכם אחר כך.

הארץ הוא בעצם צדיק נסתה, מאלו שהעולם עומד עליהם!

פורענות בשביל עמי הארץ

הגמרא מסבירה מה טעמו של רבי לכך שהוא לא רוצה לפרנס עמי הארץ: רבי לטעמיה, דאמר רבי: אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ. ומביאה סיפור של רבי שהוא הוכחה לשיטתו:

כהוא דמי כלילא דשדו אטבריא המלך הטיל על אנשי טבריה לקנות לו כתר – משהו יקר מאד, כתר זהב עם כל האבנים הטובות, כנראה סיפור של מיליארדים... למה הוא הטיל את החיוב הזה דווקא על אנשי טבריה? מסבירים^ט שאולי הכתר שהיה לו נגנב ממנו שם.

אתו לקמיה דרבי ואמרו ליה: ליתבו רבנן בהדן. אמר להו: לא! אמרו ליה: ערוקין! ערוקו! ערקו פלגיהון – דליוה פלגא.

אנשי העיר פנו לרבי שגם החכמים ישתתפו בתשלום על הכתר – יש שם אלפי תלמידי חכמים, תלמידים של רבי – ורבי מסרב. הם מאיימים שהם יברחו מהעיר, ותלמידי החכמים ישארו לשאת בנטל, ורבי אומר להם – אתם רוצים לברוח? תברחו! חצי מהם ברחו – והמלך בטל חצי מהגזרה. אותו דו־שיח התנהל שוב, גם עם החצי שנשארו:

אתו הנהו פלגא קמי דרבי, אמרו ליה: ליתבו רבנן בהדן! אמר להו: לא! ערוקין! ערוקו! ערקו כולהו.

פש ההוא כובס שדיוה אכובס ערק כובס פקע כלילא

כולם ברחו ונשאר רק כובס אחד. מעניין האם מדובר באותו כובס שהטיל את עצמו, מהגג אחרי שלא השתתף בהספדו של רבי,

שהוא לא נתן מפתו לעם הארץ:

אמר לפניו רבי שמעון בר רבי: שמא יונתן בן עמרם תלמידך הוא, שאינו רוצה ליהנות מכבוד תורה מימיו? בדקו ואשכח.

רואים כאן שרבי לא הכיר את התלמידים, וגם שהתלמיד היה שחקן טוב, אבל הבן שלו הבין למי מתאימה ההתנהגות הזו – גם ההשקפה וגם כישורי המשחק... – ומסתבר שהוא צודק. רבי יונתן בן עמרם לא רוצה להנות מכבוד התורה, לא בסדר בעיניו לומר שצריך לפרנס אותו כי הוא תלמיד חכם. האם כך אכן צריך לנהוג? הרמב"ם, שמחמיר מאד באיסור להנות מלימוד התורה^ט, מביא^ט את הנהגת רבי יונתן עמרם כהוכחה, אבל הכסף-משנה^ט – בעל המהפכה-השנייה^ט, שאומר שבדורות הללו מותר לתלמיד חכם להנות מלימוד התורה – מאריך לחלוק עליו בהוכחות טובות, גם לגבי הסוגיא שלנו.

אמר רבי יכנסו הכל. רבי לא מקבל עקרונית את השקפתו של רבי יונתן בן עמרם,

אבל הוא חושש שבמציאות ישנם עוד תלמידים כמוהו, שלא רוצים להנות מכבוד התורה, ובגלל ההחלטה של רבי הם לא יתפרנסו – ולכן הוא פותח את השערים לכולם^ט. גם מכאן אפשר למצוא עוד פתח לכך שאנחנו רוצים לטשטש את ההבחנה בין הציבורים, לקרב את הלבבות – רבי מכיר שאי אפשר לדעת, יתכן שמישהו נראה כמו עם הארץ אבל הוא בעצם תלמיד חכם. יש לו צדיקים נסתרים^ט – אולי מי שנדמה כעם

למה הוא

נשאר? כי יש לו התקשרות לרבי, הוא לא רוצה לברוח...

ט סב הלכות ת"ת פ"ג ה"ו.

טג בפרוש המשניות אבות פ"ד מ"ו.

טד ראה כס"מ על הלכות ת"ת פ"ג ה"ו.

טה ראה התועודות כ"ד תשעה"ה (ואילך).

טו ראה מאירי ויד רמה על אתר.

טז ראה סנהדרין צ"ב; חולין צ"ב, א.

טח ספר הערוך ערך 'כליל'; מרדכי רמז תעו.

קירוב ואהבת ישראל לכולם.

גם הדברים של רבי, שהפורענות באה בגלל עמי הארץ בלבד, לא פשוטים בדרך החסידות. הרי הבעל שם טוב מלמד^{טב} שעל צדיק למצוא את כל מה שהוא רואה באחרים בדקות או בדקות שבדקות בתוך עצמו, וגם לדעת שהדקות שלו יותר גרועה מהגסות של עמי הארץ^{טז}. מי שרוצה לדקדק במעשיו צריך לדעת שעליו למצוא את כל פגמי הציבור בתוך עצמו, בדקות או בדקות שבדקות. היסוד של עבודת ה' בדרך החסידות הוא שפלות, בה האדם מחזיק את עצמו הכי גרוע בעולם – אם יש פורענות בטח היא באה בגלל! כפי שאמרנו, מסתבר מאד לתלות את הפורענות שהיתה בשמחת תורה בשנת חנם ובקיטוב שהיו כאן בשנה האחרונה. גם אם נאמר שהפורענות באה בגלל השנאה שבאה מהצד של שונאי־הדת, עמי הארץ במובן הכי חריף, האחריות לתיקון היא על תלמידי החכמים. "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" והתפקיד שלנו להרבות באהבת ישראל ובאחדות ישראל, להרגיש את הצער והכאב של כולם, להרגיש את האחריות על מה שקורה ולשאת עם כולם בנטל – אנחנו מחפשים היום לפסוק כמו רבי יהודה נשיאה וכמו רב נחמן בר רב חסדא, לנהוג באהבת־חנם מצדנו וככה לבטל־שנאת־חנם ולהביא לאחדות אמתית בתוך עם ישראל. הסברנו שבוע שעבר^{טז} – כמו שדברנו הרבה פעמים – שיעיקר הבעיה הוא המנהיגות, שהיום המנהיגות מסורה לעמי־הארץ. לקיחת האחריות של רבנן צריכה להיות קודם כל במנהיגות – צריך מנהיג צדיק, ישר ואמת, שמנהיג על פי תורה. לשם כך צריך גם את ההשקפה הנכונה, אמונה תמימה ומבט של תורה, וגם את האישיות המתאימה של מנהיג שאכפת לו מכולם, שמרחם על כולם, שמרגיש הזדהות עם כולם ומדבר אל

עב ראה מאור עינים פקת ד"ה "זאת התורה אדם כי ימות באהל".

עג וראה גם תניא ספ"ל.

עד שיעור ש"פ בראשית (נדפס בגליון נח) השתא.

ויצאה בת קול שהוא מזומן לחיי העולם הבא^{טז}. נראה הגיוני שכן – למה הוא נשאר? כי יש לו התקשרות לרבי, הוא לא רוצה לברוח... אבל אחרי שמטילים עליו את כל המס גם הוא בורח – ואז בטלה כל הגזרה.

על כך הגיב רבי לתלמידיו:

אמר רבי: ראייתם שאין פורענות בא לעולם

אלא בשביל עמי הארץ.

נאמר רמז לחיזוק דברי רבי: מה הגימטריא

של **עם הארץ**? 406. מה הגימטריא של **פורענות**?

812, בדיוק כפול (בחלוקה מדויקת, **פורענות**,

כשכל חלק עולה **עם הארץ**). הפורענות באה

בשביל עמי הארץ, מיעוט רבים שנים – פעמיים

עם הארץ עולה **פורענות**!

חסידות – קירוב, שפלות ולקיחת אחריות

אחרי שלמדנו את כל הסוגיא, נחזור לשאלה

שלנו בהתחלה:

האם גם לפי דרך החסידות יהיה כל כך פשוט

לפסוק ש"רבנן לא צריכי נטירותא" ולפטור את

החכמים מלשאת בנטל עם הציבור בשמירה,

במס וכיו"ב? כל המגמה של החסידות היא

לקרב בין תלמידי חכמים ויהודים פשוטים,

להראות שגם תלמידי חכמים צריכים ללמוד

מהיהודים הפשוטים, שגם ביהודים הפשוטים

יש אוצרות עצומים – כולם שקולים כאחד^{טז}

ושוים לטובה^{טז} – וכמובן שתלמידי חכמים

אמתיים צריכים להיות חלק מהציבור כולו,

להצטער בצער ולקחת עליו אחריות. אפילו

כאשר מדובר בעמי הארץ לפי ההגדרה של שונאי

תלמידי חכמים, כל הדרך של החסידות היא

סט ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג.

ע וכוונת הרמז: **שקל** (שקל הקדש בו כולם שקולים)

עולה **נפש** (סוד "שבעים נפש יוצאי ירך יעקב", המשווה

את כולם, עד לתמכין דאורייתא שבסוד הירכיים) עולה

צדיק יסוד עולם (באצילות), **יודע ספר** (בבריאיה), **חסיד**

שמח (ביצירה), **יהודי פשוט** (בעשיה), וד"ל.

עא בסוד "ונקה' לשים" (ראה שיעורי אור לגי אלול

וט"ז אלול תשע"ג, לפי הלשון בשבועות לט, א) – תיקון

נקיי הדעת שבירושלים, שהקפידו על ההבחנה בתוך עם

ישראל (סנהדרין כג, א).

המלחמה^{טו}). אם כן, שוב דאינו שבלימוד הקבוע רואים השגחה פרטית – הסוגיא שלמדנו מאד אקטואלית, מעוררת מחשבה על המצב היום ובעיקר על התפקיד שלנו היום.

כולם באמת. ברור שתחת הנהגתו של מנהיג כזה, גם הציבור החרדי ככלל – למעט יחידים ש"תורתם אומנתם" בשלמות – יתגייס לצבא וילחם בגבורה נגד אויבי ישראל (מתוך הקפדה על "והיה מחניך קדוש"^{טז}), כפי שדברנו מתחלת

עו גילוי דעת – נדפס בגליון בראשית השתא.

עה דברים כג, טו.

הלומד על מנת לעשות | צידה לדרך

- ◆ במחלוקת האמוראים האם תלמידי חכמים חייבים בהוצאות שמירה ומסים המוטלים על כל העם נפסק להלכה שהם פטורים.
- ◆ שורת הדין מבדילה בין תלמידי חכמים ו'עמך' ופסיקה חסידית נוטה לקרב ולהשוות.
- ◆ החזו"א פוסק שאף שתלמידי חכמים לא זקוקים לשמירה אסור להם לסמוך על הנס ועליהם לנהוג כמנהג העולם.
- ◆ מאז ומעולם יש שנאת עמי הארץ לתלמידי חכמים – אבל בידם להגביר אותה או להחליש ולהפוך אותה.
- ◆ בזמן חז"ל השלטון היה מסור לתלמידי חכמים והיום הוא מסור לעמי הארץ.
- ◆ עיקר גדר עם הארץ בזמן הזה הוא "שונא את החכמים" – מי שיש בו שנאה לדברים שבקדושה.
- ◆ הציבור נידון אחר רובו – לא ניתן להסתכל רק על הציבור התורני.
- ◆ מלחמת שמחת תורה הגיע אחרי שנה של קיטוב ומאבק כנגד דברים שבקדושה.
- ◆ למרות שאין לחפש הסברים לפורענות – אפשר לומר ששנאת חנם מביאה אסונות ר"ל.
- ◆ התיקון לשנאת חנם הוא אהבת חנם – קירוב גם לפני משורת הדין.
- ◆ תלמיד חכם הוא מי ש"תורתו אומנתו" באחד מכל מקצועות התורה.
- ◆ השקפת רבי היא שיש לפרנס רק תלמידי חכמים והשקפת תלמידו רבי יונתן בן עמרם שאסור להנות להתפרנס מכבוד התורה (וממילא אין להפלות).
- ◆ אין לדעת לפי המראה החיצוני האם עומד לפניך עם הארץ או תלמיד חכם (ואף צדיק נסתר).
- ◆ תלמיד חכם הוא ענו ובעל חן.
- ◆ יסודות דרך החסידות הם אהבת ישראל ושפלות – קירוב גם של הרחוקים והפשוטים ביותר והכרה שכל פגם נמצא גם בתוכי וכל פורענות באה באשמת.
- ◆ על המדקדק במעשיו למצוא בעצמו את כל פגמי הציבור בדקות או בדקות שבדקות.
- ◆ הצורך העיקרי היום הוא מנהיגות אמתית – מנהיג צדיק וישר עם ההשקפות הנכונות.
- ◆ תחת הנהגה אמתית, על פי תורה, גם הציבור החרדי בכללותו יתגייס למלחמה באויבי ישראל.
- ◆ על הציבור התורני לחוש בצער של כל העם וגם מול שנאה מבחוץ לקחת אחריות על קירוב הלבבות ואחדות ישראל.

שיעור

כתר שם טוב צד

דבקות באור שבכלי

קיצור מהלך השיעור

שיעור **קצר ומתוק**, המסביר בעומק תורה יסודית של **הבעל שם טוב**, ומוסיף לה **נופך אקטואלי** – כדרך הבעל שם טוב למצוא הוראות למציאות **בהווה** מתוך מה שנלמד **בהשגחה פרטית** בשיעורי הלימוד הקבועים.

אור ואותיות – אור־חסד וכלי־גבורה

הגענו בלימוד שלנו לאות צד:

מבעש"ט. ידביק מחשבתו באור א"ס שבתוך

האותיות

האותיות הן כלים^א והכלים צריכים להיות מלאים באור. כאשר אין בכלי אור – בצורה גלויה – הוא עלול להפוך מקור ליניקת החיצונים, שיונקים מהרשימו של האור שנתר בכלי. לכן, כאשר עוסקים באותיות, הכלים, צריך להתקשר גם לאור שבתוך הכלים.

היחס בין אור לכלי הוא דוגמת היחס בין חסד לגבורה. האותיות הן מצומצמות ומוגדרות – גם כל אות בפני עצמה, וגם כאשר האותיות מצטרפות למילים ומשפטים בעלי תוכן, זהו תוכן מוגדר ומוגבל. לעומת זאת, האור הוא גילוי אין סופי, הארה אלקית בלתי־מוגבלת – **אור**

(בגימטריא) **אין סוף**.

שהוא אור פני מלך חיים.

ה"אור", ששרשו באין סוף של הכתר, נמצא ב"פני מלך", פנימיות המלכות, והוא "חיים". על חיצוניות המלכות כתוב "רגליה ירדות מות"^ב, זו החיצוניות המוגבלת של הכלי, ממנה יכולה להיות יניקה לחיצונים, כנ"ל, אבל בפנימיות המלכות מאיר אור אין סוף וכאשר הוא מתגלה הכל חיים.

"**אור פני מלך חיים**" בגימטריא **שרה**. בדרך

כלל מוסבר שהיחס בין אברהם ושרה הוא יחס של נשמה וגוף^ג, כמו אור וכלי, ושרה היא המודדת ומגבילה את החסד האי־סופי של אברהם^ד, אבל יש גם צד הפוך – שאברהם הוא הגילוי בחוץ, ההולך וקורא בשם הוי' אל עולם^ה באותיות

ב משלי ה, ה.

ג זהר ח"א קב, א; קכב, ב; קכט, א.

ד וראה אה"ת בראשית קיט, ב **ורוחו של משיח** מאמר "מספד הדרמון" (בפרט בהערה ח).

ה בראשית כא, לג.

נרשם (מהזכרון) ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. ליל שבת נח תשפ"ד – כפ"ח.

א תניא, שער היחוד והאמונה פ"ד.

— לקרוא או לשמוע מה קורה — וכל האותיות של החדשות הן אותיות של דינים, של גבורות. צריך לדעת להדבק במחשבה באור אין סוף שבתוכו, בנוכחות של ה' בתוך הכל, בחסדים שהוא משפיע, ב"אור פני מלך חיים".

וביתר הרחבה: אותיות התורה והתפלה ללא האור הפנימי, לצד האזנה חיצונית לחדשות, מעוררות דינים אצל האדם הלומד והמתפלל — יש לו בקורת על המציאות, הוא דן אותה לכף חוב, והבקורת הזו היא מקור הדינים במציאות החיצונית. ללא דרך החסידות יש קיטוב גדול בין תלמידי החכמים ("רבנן") לעמי הארצות, כאשר הבקורת של תלמידי החכמים על עמי הארצות, שהם רוב עם ישראל, מעוררת דינים על כלל הציבור. הדבקות באור אין סוף שבתוך האותיות הופכת אותן לאותיות מאירות באמת, המגלות את ה"אור כי טוב"^א האלוקי שבתוך המציאות, שהרי "ואתה מחיה את כלם"^ב ו"באור פני מלך חיים". המבט הזה מאפשר לקיים "בצדק תשפט עמיתך", הוי דן את חברך לכף זכות"^ג, "והוי דן את כל האדם לכף זכות"^ד — לראות שכללות האדם הישראלי ("כל האדם") הוא טוב, "כפלח הרמון רקתך"... אפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרמון"^ה, ויש בו נפש אלקית (שככל שהיא יותר בסתר ובגלות אצלו כך גוברת עליו הרחמנות^ו). ראייה כזו, המכריעה הכל לכף זכות ומעלה גם את הרשעים ממקומם החיצוני-הראשון למקום גבוה ופנימי יותר^ז, ממתיקה ומשנה את המציאות לטוב הנראה והנגלה ובאמצעותה פועלים הצדיקים ישועות בקרב הארץ.

^א וראה באורך בשיעור הגמרא שנמסר בהמשך ללימוד הכש"ט - נדפס לעיל בגליון.

^ב יא בראשית א, ד.

^ג יב נחמיה ט, ו.

^ד יג ויקרא יט, טו. שבועות ל, א.

^ה יד אבות פ"א מ"ו.

^ו טו שה"ש ד, ג; ו, ז. ברכות נז, א ובכ"ד. בשבעת המינים מכוון הרמון כנגד ההוד - סוד היהודי הפשוט.

^ז טז ראה תניא פל"ב.

^ח יז ראה לקו"מ רפב.

שמגיעות לכולם, ושרה בצניעות שלה היא האור הפנימי. על צניעות שרה כתוב "הנה באהל" — ב בחינות אהל, היינו התלבשות "אור המאיר לעצמו" (אור אין סוף הצנוע-הנסתר בתוך האותיות) ב"אור המאיר לזולתו" (האור המוגבל של האותיות עצמן).

ובעודו מדבר בתורה ותפלה... יהיה מחשבתו דביקה בו יתברך בדביקה וחשיקה באור פני מלך חיים אור האין סוף שבתוך האותיות.

הדבקות באותיות היא לא רק מחשבה, אלא רגש של דבקות וחשק — זו אסמכתא להסבר שהאור הוא החסד, שפנימיותו אהבה, דבקות וחשק (אהבה-חשק-דבקות, וכן אור-חשק-דבקות, ר"ת אחד").

והוא כלל גדול בתורה ותפלה.

כידוע, חיבור הדבור עם המחשבה — דבור האותיות עם דבקות המחשבה — הוא כלל גדול בדרך הבעל שם טוב, בתורה ותפלה, שצריך להיות "מי [בינה-מחשבה] זאת [מלכות-דבור] עולה מן המדבר [לשון דבור]"^ח.

המתקת הדינים

גם מסוגל לבטל הדין, ודברי פי חכם חן. התוכן המוגבל של האותיות הוא דין — שיכול להתבטא גם בדין חמור של התורה, או בתפלה המתייחסת למציאות קשה — אך הדבקות באור אין סוף של החסד שבתוכן ממתיקה את הדין (שעל כן בכלל הסוד של העלאת המלכות לבינה הוא אחת מהדרכים להמתקת הדינים, כמו שלמדנו בתורות אחרות^ט). היחס הזה קיים לא רק באותיות התורה והתפלה. היום כל אחד רוצה להתעדכן בחדשות

^ח ו בראשית יח, יט וברש"י שם (עפ"י ב"מ פז, א).

^ט ז דברים ו, ד. אור חשק דבקות עולה "והיה הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט) - הפסוק שמביא רש"י כפירוש "אחד".

^י ח שה"ש ג, ו; ח, ה.

^י ט ראה כש"ט (קה"ת) פז (נתבאר בשבת תבוא תשפ"ג ונדפס בגליון נח השתא), ובכ"מ.

ב"ה ד' מרחשון תשפ"ד

ליונדב, יונה, ענני ואהוביה היקרים לי מאד,

"אין מלה בלשוני" – אין מלים בלשון אנוש המסוגלות להביע את הרגש הפנימי שבלב – "הן הוי' ידעת כולה" – רק אתה ה' היודע מחשבות אדם יודע מה שהלב רוצה לומר. והיינו גם פירוש "לך אמר לבי" – הלב שלי מדבר רק אליך ה', אך בהיותך חובק כל, האמירה מגיעה ממילא לאותן הנשמות הקרובות אלי אליהן אני פונה.

חז"ל אמרו ש"דבר הוי" [גזרת ה', הבלתי מובנת לנו כלל] זה הקץ" וידוע הרמז שקץ ר"ת קרבן צבור. כל יהודי שמת בידי גוים הוא קדוש (ואין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו) והוא קרבן צבור, היינו שמיתתו היא כפרה עבור כלל ישראל וריצוי שה' כבר יאמר די לצרותינו ויגאל אותנו גאולה שלמה במהרה.

משה רבינו מסיים את שירתו האזינו – תקשיבו ותבינו כולכם היטב – עם המלים "הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו" (ראה שם בפירוש האבן עזרא, שעל עם ישראל, עמו, לנקום את נקמת דם עבדיו השפוך, ומובן מה זה אומר לנו היום...).

יואב שר צבא דוד המלך אמר לחייליו "חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו". על כל אחד ואחת מאתנו להתחזק מאד בעבודתו ושליחותו האישית לחזק ידי ישראל להתאחד תחת דגל אמונת ישראל ומורשת ישראל ולפעול יחד למען קידוש שם שמים – "כי נפלתי [בידי אויב] קמתי כי אשב בחשך [בימי אבל על קרובים שנספן] ה' אור לי". כל ישוב בארץ ישראל הוא 'עיר אלהינו' ('ובעד ערי אלהינו') ועלינו להחזיק בה ולחזקה.

על אברהם אבינו, היהודי הראשון, נאמר "ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה" ומבואר בחסידות שהנגבה היינו לצד דרום, למי שדר ברומו של עולם, על מנת להשכינו בתחתונים על ידי אהבה רבה ההולכת ומתגברת תמיד – מדתו של אברהם אבינו. בהמשך נאמר על אברהם "ויסע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם הוי' אל עולם" – האשל של אברהם אבינו הוא הסמל של עבודתו לקדש שם שמים, לפרסם את אלקותו יתברך בעולם ולהאיהב את ה' על כל באי עולם.

יהי רצון שנגב ואשל שיחיו ילכו בדרך אברהם אבינו הראשון ויגדלו להיות יהודים גאים ביהדותם ושמחים בעבודת ה' שלהם. ובקרוב יתקיים היעוד של "הקיצו ורננו שכני עפר", שאז, ורק אז, תהיה השמחה שלמה כאשר נזכה לשמוח כולנו יחד בביאת גואל צדק, **משיח** – אותיות **ישמח** בעצמו ו**ישמח** אחרים.

ונסיים עם נוסח ניחום אבלים עם התוספת של הרבי: "המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ומכאן ולהבא אך טוב וחסד ימצא אתכם כל הימים".

הנני דודכם האוהב אתכם מאד,

יצחק

מגן אברהם

(נוסח ברכת אבות). בזכות אברהם ה' שומר ומגן עלינו. וכן דוד המלך זכה שאומרים "מגן דוד"^א (תכלית ברכות ההפטרה), כדברי דוד "ואתה ה' מגן בעדי" (כמו בפרשת נח "ויסגד ה' בעדו"). ומבואר כאן שעיקר השמירה של "מגן אברהם" הוא על ידי התפלה, והעיקר תפלת שחרית שתקן אברהם אבינו, "וישכם אברהם בבקר", וכן כל אדם המשכים ומתפלל שחרית נקרא אברהם ונקרא שחרית (כמו שכתב האהבת שלום בפרשת נח).

אברהם הוא מרכבה למדת החסד, "חסד לאברהם", מדת יום ראשון^ב בכל שבוע ("עולם חסד יבנה", "בה בראם – באברהם"), ו"מגן אברהם" הוא המגן של יום ראשון ("יום אחד" – "אחד היה אברהם", היום שבו נברא האור, "אברהם התחיל להאיר"). אלא שהחסד ממשיך ללוות את כל ששת הימים, שש המדות, "יומא דאזיל עם כולוה יומין", "יומם [יום אחד הכולל כמה ימים] יצוה ה' חסדו [מדת החסד של יום ראשון]", וממילא מגן אברהם נמשך בכל ששת הימים וכך יש ששה מגינים. באותה מדה, תפלת שחרית מלווה את כל היום, היא 'המקיף' של החסד לכל היום.

והנה ביום אחד של מעשה בראשית נאמר "ויקרא אלהים לאור יום" – האור-יום הוא

לך מארצך וגו' ואגדלה שמך. במדרש (ב"ר טל, ו) מביא הפסוק (תהלים מה, ח) אהבת צדק ותשנא רשע, על אברהם אבינו ע"ה, עיין שם: ולהבין זה, יש לפרש על דרך זה, דהנה נתבאר אצלנו על הפסוק (טו, א) אנכי מגן לך, מענין המגן והשמירה הנעשה בכל יום ויום באמצעות התפלות, עיין שם. והעיקר היא תפלת שחרית, שתיקן אברהם אבינו ע"ה (ברכות כו, ב), מדת חסד (מיכה ז, כ), כי מדת החסד אזיל עם כולהו (זהר ח"ג מו). וכשיש בידו ששת המגינים של ששת ימי המעשה אזי זוכה אחר כך בשבת קודש למגן השביעי מגן דוד, בחינת מלכות, על דרך שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים ג, ד) ואתה ה' מגן בעדי:

והעיקר הוא, שתהא בכל יום כוונתו שיתוקן מגן השביעי, מגן דוד, בחינת מלכות, בחינת שבת. ולזה צריך להזכיר שבת בכל יום, היינו יום ראשון בשבת, וכיוצא. והעיקר הוא יום ראשון, מדת החסד, על דרך מאמרם ז"ל (ביצה טו, א) מחד בשבתא, שהוא חסד, לשבתא, ועל דרך כי מדת החסד אזיל עם כולהו:

מגן אברהם בתפלת שחרית יום ראשון

ה' מבטיח לאברהם "אֶל תִּירָא אֶבְרָם אֲנֹכִי מִגּוֹ לָךְ שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד", ומכאן מטבע הלשון בתפלה "מגן אברהם" (חתימת ברכת אבות). מגן הוא שמירה, כפשוטו, "מלך עוזר ומושיע ומגן"

נערך ע"י יוסף פלאי, משיעור ש"פ נח תשפ"ד.

א פסחים קיז, ב.

ב יום ראשון = תריג. ביום הראשון = כתר.

דוד"). מגן אברהם הוא הבטחה מלמעלה, "אנכי מגן לך", בדרך 'אור ישר' (בעקבות מציאת חן מלמטה), ואילו מגן דוד הוא בדרך תפלה מלמטה למעלה, "ואתה ה' מגן בעדי", אור חוזר, בחינת השבת (המלכות).

ורמזים יפים: **מגן אברהם** (של היום הראשון) ועוד חמש פעמים **מגן** (בשאר הימים), ועוד **מגן דוד = בראשית** (כולל את כל התורה, כל ההגנה). **בראשית** אותיות **ברא שית**, ששה ימים בהם יש ששה מגינים, וכן אותיות **ידא שבת**, היינו מגן דוד. ועוד: **מגן** בהכאת אותיות = 6000, סוד "שית אלפי שנין דהוי עלמא", שש אל"פין בפסוק "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ", היינו ששה מגינים היוצאים ממגן אחד! "מגן אברהם" הוא ההגנה על כל אחד ואחת מישראל בפרט, ואילו "מגן דוד" הוא ההגנה על כלל ישראל, שהרי דוד הוא מלך ישראל. אחרי שש בחינות ההגנה הפרטיות, מגיעים להגנה על הכלל כולו.

הקשר בין אברהם ודוד רמוז בכך שבשניהם נאמר "זקן בא בימים", בהיות אברהם בן 140 ודוד בן 70 (בסוד "שלם וחצי"). והרמז: "ונגד זקניו כבוד", סופי תבות **דוד** ושאר האותיות = **אברהם**.

שנאת הרע

והנה מי שיש בידו זה המגן בודאי זוכה לשמירה מעולה מסטרא דרע, ואזי יכול לשנוא את הרע בתכלית. וזהו פירוש הפסוק (תהלים צז, י) אהבי ה' שנאו רע שומר נפשות חסידיו, פירוש אוהבי ה', היינו מי שזוכה לאחוז בידו המגן הנ"ל באמצעות מדת החסד מדת אברהם אזי נקרא אוהב ה', כמו אברהם שנקרא אוהב ה' (עי' ישעיה מא, ח), שנאו רע, פירוש שנל ידי זה יכול לשנוא את הרע, כיון שזכה למגן ולשמירה, וזהו שומר נפשות חסידיו וד"ל:

זו הנקודה העיקרית בתורה זו של האהבת שלום: מי שהוא שמור מהרע יכול לשנוא את הרע בתכלית! אמנם אברהם אבינו שייך למדת החסד, האהבה, ובכל זאת יש אצלו מושג חשוב של

המגן השומר על האדם, האור המקיף מסביבו (בחינת טובב כל עלמין), **אור = גדר** (שמירה). והרמז: **מגן יום** בהכאה פרטית (**מ** פעמים י וכו') = 2418 = **הוי'** פעמים **מגן**! בדרך זו, ששה מגינים של ששת ימי בראשית (ו פעמים **מגן יום** בהכאה פרטית) = **יוסף** פעמים **מגן**. ובתוספת המגן של שבת (מגן דוד) = **יעקב** פעמים **מגן**.

היום ראשון לשבת

בכל יום צריך להזכיר את השבת (יום ראשון בשבת וכו'), ובכל יום צריך להתכוון לשבת, כדברי שמאי הזקן (שהלכה כמותו) "מחד שבין לשבתך", החל מיום ראשון בשבת. אמנם במקומות אחרים מבואר שההכנה לשבת היא מיום רביעי (בגדר "קמי שבתא" לפי ההלכה¹, וכמבואר באמירת פסוקי "לכו נרננה" בשיד של יום רביעי²), אך כאן מבואר שההכנה מתחילה מיום ראשון, ואדרבה זהו עיקר ההכנה. ההכנה מתחילה מיד בצאת השבת הקודמת, בהבדלה. בצאת השבת יוצאת הנשמה היתרה, "וי אבדה נפש" – ולכן מרחיחים בשמים כדי להשיב את הנפש³ (בריה, דבר שהנשמה נהנית ממנו) – זוהי תחושה חריפה של 'דיקנות' בצאת השבת, כאשר נותר רק 'רשימו' מהשבת שעברה, ומרגישים חסרון וגעגועים לשבת. עם הכח הזה מתכוונים לשבת הבאה!

מגן דוד על כלל ישראל

לאחר שנשלמו ששה מגינים בששת ימי המעשה, מגיע "מגן דוד", מדת המלכות, ביום שבת קדש (בה קוראים הפטרה ואומרים "מגן

ג ביצה טז, א. אמנם הלל הזקן "מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר ברוך ה' יום יום", ופירש רש"י "בוטח שתזדמן לו נאה לשבת", היינו מדת הבטחון הגמור בחסדי המקום ב"ה. מה שאין כן מדת שמאי היא עבודת האדם מלמטה (שצריך לשום עצמו), ודוק.

ד פסחים קו, א.

ה לוח היום יום כ"ד כסלו, עיי"ש.

ו תענית כז, ב.

ז טור או"ח רצד.

יש לומר שכל מי שאינו צדיק גמור שונא את עצמו מפני הרע שעדיין דבוק בו. אך באמת אין כוונת הדברים לשנאה פשוטה, אלא לרתיעה מהעצמי כפי שהוא ומתוך כך "רצוא" ודבקות בה'. אדרבה, בדרך כלל שנאת עצמי היא סוג של מחלת נפש, כמו מזוכים וכדו', ויש להזהר ממנה מאד. ובכלל דברי אדמו"ר האמצעי הנ"ל אינם שוים לכל נפש ואינם מובאים כהדרכה לרבים).

בדרך נוספת: מי שאינו שמור מהרע, אינו יכול לשנוא אותו בגלוי ובהדיא, כיון שהוא פגיע ואינו יכול להתגרות ברע ולסכן את עצמו. כדברי הגמרא¹ שרק הצדיק הגמור יכול להתגרות ברשעים! וכדברי רב חסדא² שאם היה נושא אשה בצעירותו, וממילא היה שמור מרע, היה יכול לומר לשטן "גירא בעינך"! בהמשך לזה יש לומר בדברי הגמרא "רבנן לא צריכי נטירותא" (כמבואר בשיעור בגליון זה), שזהו רק בצדיק גמור השמור בתכלית מהרע (וממילא אין הדין הזה נוהג כיום...).

¹ ב. ברכות ז, ב.
² יג. קידושין כט, ב.

שנאה, "אוהבי ה' שנאו רע". "אֶהְבֶּתְּ צֶדֶק וְתִשְׁנֶא רָשָׁע"³ (שמתפרש על אברהם אבינו⁴), אוהב את הבריות כולן ("אהבת לצדק את בריותי"), אבל שונא בתכלית את הרשעה ("רָשָׁע" ולא רָשָׁע, כמו "יתמו חטאים ולא חוטאים"). אברהם אוהב שיש מלכות וממשלה ("צדק מלכותא קדישא") אבל שונא שהרשעים בשלטון (לא את הרשעים עצמם אלא את ההנהגה של הרשעות).

גם בספר התניא מבואר שהצדיק הגמור שונא את הרע בתכלית (עד כדי מיאוס), מה שאין כן צדיק שאינו גמור. הצדיק הגמור שמור בעצמו מהרע, ולכן יכול לשנוא בתכלית את הרע, אבל בצדיק שאינו גמור יש עדיין נטיה כלשהי לרע (אפילו בדקות) ולכן אינו שונא את הרע בתכלית, שהרי אינו שונא את עצמו (אמנם אדמו"ר האמצעי⁵ מתאר את בעל התשובה כמי שמואס בחייו ושונא את עצמו, וממילא

ח. תהלים מה, ח.
ט. בראשית רבה טל, ו; מט, ט.
י. ברכות י, א.
יא. שערי תשובה א, ד. ובעוד מקומות.

בס"ד

לאור המצב מכללת תורת הנפש פותחת

קו חם

של יועצים/ות בוגרי תורת הנפש

למענה ותמיכה רגשית

תורת הנפש

חב"ד

קאמפוס

07-32336239

בין השעות 8:00 בבוקר - 2:00 בלילה

אבן עזרא

פרשת לר"לך

תפלה ותורה

בְּשֵׁם ה' – ובכולם תרגם אונקלוס "וצלי". מודגש הקשר למזבח: המזבח הוא מקום העבודה, ויחד אתו באה "עבודה שבלב זו תפלה". אלא שאצל אברהם כתוב "מזבח לה" ואצל יצחק "מזבח" סתם, ובפנימיות: אצל אברהם יש התגלות, מתאים למדת החסד ("חסד לאברהם"), ואצל יצחק האלקות נסתרת, מתלבשת ונעלמת, מתאים למדת הדין-הגבורה המצמצמת.

קריאה של תורה

הפירוש השני: "ויקרא בשם ה'" היינו "קריאת בני אדם לעבוד השם", קורא ומקרב (קרא-קרב הם שרשים קרובים), "ויקרא בשם ה'" היינו שפעל בקריאתו לפרסם את שם ה'. וכן מפרש הרמב"ן "והנכון שהיה קורא בקול גדול שם לפני המזבח את שם ה', מודיע אותו ואלהותו לבני אדם... ללמד ולפרסם האלהות", פעולתו העצמית של אברהם, ויקרא = אברהם אבינו. ובמדרש¹ "דבר אחר, ויקרא התחיל מגייר גרים ולהכניסם תחת כנפי השכינה". וכן יצחק אבינו היה מגייר גרים. ומה שהקריאה היתה אצל המזבח הוא מפני ששם מתקבצים בני אדם – אברהם ויצחק קראו לכולם לבוא אל המזבח ושם ילמדו דעת ה'.

ויעתק מִשֵׁם הָהָרָה מִקֶּדֶם לְבֵית אֱלֹהֵי אֶתְלָהּ בֵּית אֵל מֵיָמִים וְהָעִי מִקֶּדֶם וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'.

וטעם ויקרא בשם ד' – תפלה, או קריאת בני אדם לעבוד השם.

קריאה של תפלה

ראב"ע מביא שני פירושים ל"ויקרא בשם ה'". הפירוש הראשון הוא תפלה, התפלל לה', כמו "ויקרא אל ה'". וכן תרגם אונקלוס "וצלי בשמא דה'" (וכן ברש"י). מצאנו לשון קריאה בתפלה "קרוב ה' לכל קראיו", במיוחד זעקה בעת צרה (כמו בשמשון "ויצמא מאד ויקרא אל ה'... על כן קרא שמה עין הקורא", קריאה מתוך מצוקה גדולה ושלא יהיה חילול השם). אמנם יש קושי מסוים לפרש קריאה בשם ה' על תפלה, אך יש לפרש כדברי חז"ל שהתפלה המקובלת היא כאשר יודעים לכוון בשם ה'².

הלשון "ויקרא בשם ה'" כתובה פעם נוספת בהמשך "אֵל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשֵׁי הַיּוֹם וַיִּקְרָא שָׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם ה' וְשׁוֹב בַּפִּסּוֹק "וַיִּטַּע אֲשֶׁל בְּבֵאֵר שֶׁבַע וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם"³, ואצל יצחק "וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא

נערך ע"י יוסף פלאי לפי רשימת הרב.

א בראשית יב, ח.

ב מדרש תהלים צא, ח.

ג להלן יג, ד.

ד בראשית כא, לג.

ה בראשית כו, כה.

ו בראשית רבה טל, טז.

ז כמבואר בבראשית רבה פד, ד.

אברהם ללמד תורה לכולם, כסדר הפירושים בראב"ע: תפלה ואחר כך תורה.

הלשון קריאה בשם ה' נמצאת בגילוי מדות הרחמים "וְיִקְרָא בְשֵׁם ה'".^ט והנה לדעת רוב המפרשים שם הקורא הוא ה', אם כן הקריאה היא גם לימוד וגם תפלה – ה' קורא ומלמד את משה איך לקרוא ולהתפלל אליו! וכן יש לפרש אצל אברהם ויצחק, שהיו קוראים-מלמדים איך לקרוא-להתפלל לה', איך לעבוד את ה' בעבודה שבלב זו תפלה.

ובדרך החסידות יש לפרש שבתפלתו עורר אברהם את שומעיו להדבק בה', כמסופר על צדיקים גדולים (כרבי אהרן הגדול מקרלין ורבי לוי יצחק מברדיטשוב) שעל ידי התפלות שלהם בקול ובפרסום רב עוררו את שומעיהם לחזור בתשובה שלמה ולעבוד את השי"ת.

שני הפירושים, תורה ותפלה, רמוזים במקום "בין בית אל ובין העי": בית אל היינו מקום תפלה, "אין זה כי אם בית אלהים [ראב"ע: שיתפלל אדם בו בשעת צרכו ותשמע תפלתו]". "והעי מקדם" – עי לשון עיון הלכה, מקדם רמז לתורה, "קדם מפעליו מאז". רמז נוסף: **ויקרא תורה** = **תורה חדשה** ("תורה חדשה מאתי תצא"), תורה חדשה היא מכח התפלה המתחדשת תמיד, מתוך המציאות החדשה (שהרי אדם מתפלל על המתרחש היום).

הקריאה המפורטת ביותר של פרסום אלקות היא בפסוק "ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם", כאשר כאן האשל הוא מקום הקיבוץ. אברהם לימד להכיר את ה' יחיד ומיוחד שהוא "אל עולם", שרק הוא יתברך קדמון ומלבדו הכל מחודש (כפירוש שעולם היינו לנצח, דהיינו שהוא לימד שה' יתברך קדמון ו"כל קדמון נצחי", אע"פ שלא כל נצחי קדמון). בלשון החסידות: אברהם מחנך ומקרב את הבריות להגיע לדרגה של אלקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות, ודוק.

לפי זה הקריאה היא תורה, לשון הוראה, וכן התורה כולה היא שם ה', "ויקרא בשם ה'". גם הקריאה בתורה בעיקר היא קריאה לאחרים – הקורא בתורה קורא לשומעים לעשות תשובה, שהרי התורה "מתוקה מדבש ונפת צופים" וכל השומע ראוי להמשך אחריה (וכאילו התורה עצמה קוראת לו).

התורה של אברהם היא "תורת חסד", שפירושה "ללמוד על מנת ללמד". גם יצחק ירש את מדת החסד מאברהם, ואף הוא קרא בשם ה'. אך ביעקב לא נאמר שקרא בשם ה', ופירש הרמב"ן שליעקב היתה "קהלה גדולה נקראת עדת ישראל ונתפרסמה האמונה בהם" – עצם המציאות של ישראל היא היא פרסום אלקות לכל העמים.

בענין קריאה בתורה: מבואר בתניא^א שהלשון 'קורא בתורה' פירושה שהלומד תורה בזה הוא קורא אל ה', כבן הקורא לאביו לבוא אצלו, שהרי התורה היא שם ה', וזהו "קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראוהו באמת [אין אמת אלא תורה]".

תורה ותפלה יחד

יש לדייק ולחבר את שני הפירושים של הראב"ע, קרא והתפלל לה' וקרא את בני האדם לעבודת ה'. לקרוא-להתפלל אל ה' באמת הוא על ידי התורה, "לכל אשר יקראוהו באמת" (וכן מה שלא נענים מפני שאינם מכוונים בשם, יש לפרש שאינם עוסקים בתורה, "מסיר אזנו משמע תורה גם תפלתו תועבה").

הקריאה-לימוד היתה אצל המזבח שהוא מקום העבודה והתפלה (עבודה שבלב). כמו שהסנהדרין סמוכים למזבח, כך אברהם לימד תורה במקום העבודה. ועוד, אברהם לא לימד רק 'אמונה מופשטת' בבורא, אלא גם כיצד לעבדו בקרבנות ותפלה. ועוד יש לפרש על דרך ההלכה שאדם צריך ללכת מבית הכנסת (תפלה) לבית המדרש (תורה), וכן מהתפלה אצל המזבח הולך

הסיפור החסידי

ה'אהבת שלום' מקוסוב | גלגל חוזר בעולם

רבי **מנחם מענדיל הגר** מקוסוב נולד בשנת תקכ"ח לרבי יעקב קופיל חסיד ולרעייתו חיה. רוב ימיו שקד על לימוד התורה ועסק במסחר רק כדי להתפרנס כדי הצורך ולא יותר. לאחר עליית רבו זאב וולף מצ'רניאוסטראה לארץ ישראל, קיבל את משרת הרבנות בקוסוב ותוך זמן קצר היה למורה דרכם של אלפי חסידים. מצאצאיו יצאו אדמור"י חסידות קוסוב, ובהמשך גם חסידות ויז'ניץ, סערט ויז'ניץ ועוד. נסתלק י"ז בחשוון תקפ"ו ונקבר בבית העלמין בקוסוב.

היטב חרה לו לגביר על חוצפתו של האברך, לבקש סכום כסף עתק בתמורה להצעתו הנדיבה, אולם כדי שלא להשיב את פניו ריקם, הסכים לתת לו חמישה זהובים. ברם, ה'אהבת שלום' אמר לו: "אני לא ביקשתי לעלות על עגלתך. אם רצונך שאעלה על העגלה, הואל נא להוסיף כפי שביקשתי". העשיר לא הסכים, וה'אהבת שלום' בירכו לשלום והמשיך ללכת רגלי.

העגלה גם היא המשיכה את דרכה, אך רגשי חרטה עלו בליבו של הגביר. הוא שב אל ה'אהבת שלום, ועתה ביקש להוסיף ולתת עשרים זהובים. ברם גם עתה לא אבה ה'אהבת שלום' לעלות על העגלה. עתה כבר הבחין הגביר שאין האברך מפשוטי העם, וליבו לא נתן לו לעזוב אותו לבדו בדרך. הוא הסכים לתת את כל מאת הזהובים, ובלבד שיעלה על העגלה ויוכלו להמשיך בנסיעה. אולם ה'אהבת שלום' השיבו: "לא כן, עדיין אין אנו ממשיכים בדרך". הוא גילה לו כי לסכום הוא זקוק למען יהודי עני בעל אכסניה שילדיו רעבים ללחם, וביקשו לשוב ולפנות לביתו של היהודי ולתת לו את הכסף.

שוב חרה לו לגביר על שהאברך מבקש ממנו להאריך את הנסיעה, אחרי שכבר נתן לו את כל הסכום, אך ביודעו שבלי זאת לא יסכים

ה'אהבת שלום', שהיה עדיין אברך, היה הולך לרבו ברגל, מחוסר מעות לשכור עגלה. ערב אחד בדרכו אל רבו, עמד ה'אהבת שלום' להינפש באחת האכסניות אצל יהודי שהתגורר בקצה הכפר. ולפי שכל היום לא בא דבר מאכל לפיו, שאל את בעל האכסניה אם יוכל לתת לו לטעום משהו. בעל האכסניה השיב, שגם ילדיו עלו על יצועם ללא אוכל, וגם למחר אין לו לחם לתת לפיהם, כי הוא מחוסר פרנסה.

עם בוקר, לאחר התפילה, יצא ה'אהבת שלום' שוב לדרכו, כשליבו נשבר בקרבו מעגמת הנפש למראה הילדים הרעבים ללחם. בדרכו, פגש ה'אהבת שלום' עגלה נוסעת, ובה יהודי עשיר. העגלה נעצרה, והיהודי העשיר שאל את ה'אהבת שלום' לאן פניו מועדות. השיב לו ה'אהבת שלום', שהוא בדרכו אל רבו הרה"ק ר' פייביש מזאבריז'. אמר הגביר: "גם אני נוסע אל הרבי, ולמה הנך הולך ברגל? שמא תרצה להצטרף ולהמשיך את דרכך בעגלתך? בוא נא, עלה אל העגלה ואקח אותך אל הרבי". ברם ה'אהבת שלום' שליבו היה שבור בקרבו על מצב המשפחה, השיב לגביר: "לא אוכל לנסוע עימכם, אלא אם תתנו לי מאה זהובים".

התיבה, בירר אצל הנשים איך עלתה תפלתו... נשא האהבת שלום את עיניו לשמים ואמר, רבוננו של עולם, אם תתן לי קול ערב אתפלל רק לכבודך ולא לזרוק רחמנא לצלן. מאז קיבל האהבת שלום קול ערב ביותר, והיה בכל שבת קודש מחבר ניגון או תנועה חדשה.

פעם אחת היה בשבת באיזו עיר והיו אז ימי בין המצרים, והיה שמחה גדולה בשבת עד שהיו רקודין על הגגות. ואחר שבת קודש בימות החול באו אנשי העיר ולומדי תורה, ושאל אותם מה אתם אומרים על השמחה מהשבת. והשיבו הלומדי תורה, שהיה יותר מדאי, יען כי הוא בשבתות שבין המצרים. וענה ואמר: "הלא שבת הוא מתנה, כדאיתא בגמרא: 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי, ושבת שמה, ובמתנה לא שייך דינא דבר מצרא'..."

רבי מנחם מענדיל מקוסוב קרוי בפי כל ה'אהבת שלום', על שם ספרו. אך מדוע קרא לו דווקא כך? בהקדמת הספר מבואר, כי כמעט כל תורה בו עוסקת בשבת, צדקה ותיקון הברית. שלושת העניינים הללו שייכים כולם לשלום: הביטוי הרווח "שבת שלום", הפסוק "והיה מעשה הצדקה שלום" וכן הכינוי "שלום" שמכוון בקבלה לספירת היסוד. מסיבה זו, בחרנו להביא שלושה סיפורים אודותיו, שימחישו את דרכו בשלושת העניינים הללו. בביאורנו נראה, כי שלוש הנקודות יחדיו נוגעות לכל כוחות הנפש המודעים שביהודי, מתקנות אותם ומקשרות אותם לקדושה:

מצוות הצדקה מתקנת את הרובד המוטבע שבאדם, הכולל את הספירות נצח, הוד, יסוד ומלכות. רובד זה מנתב את הנפש לעשייה ולהשפעה במציאות, וכאשר האדם נותן לזולתו את הכסף שעמל עליו בכוחות אלו, הוא הופך אותם ממיימוש עצמי סתמי לקשר ממשי עם האחר ועם ה'. נוסף על כך, מקורם של הנה"י בשני השלישים התחתונים של ספירת התפארת שפנימיותה היא רחמים. גם התקן שבצדקה אינו

לעלות על העגלה, חשב בליבו: הבה ונראה את מעשיו הטובים של האברך המתעקש להיטיב ליהודי בכל ההידור. הוא סובב את העגלה לכיוון הקרעטשמע, וה'אהבת שלום' זי"ע נכנס יחד עם הגביר. מסר לבעל האכסניה את מאת הזהובים, והורה לו ללכת לעיר לקנות יין-שרף, כדי שיהיה לו מה למכור ויוכל להביא לחם לילדיו.

לפני שנפרד ה'אהבת שלום' מבעל האכסניה, לחש לו "קח לך פנקס, ובו רשום בכל יום את הרווחים בעסק הזה, כי בבוא הזמן תצטרך להתחלק עם העשיר שבא איתי, אשר נתן לי את הסכום שנתתי לך...". לאחר מכן התיישבו שניהם בעגלה ונסעו יחד אל רבם. כאשר הגיעו אל הרה"ק ר' פייביש, פתח ואמר: "פנו מקום לעושי מצוה!" הוא קיבלם בשמחה רבה וקירבם מאוד. גלגל חוזר הוא בעולם. חלפו ימים ושנים, העני בעל הקרעטשמע נהפך לגביר, ואותו גביר מיודענו ירד מנכסיו עד שהצטרך לבריות והצטרף לאחת משיירות העניים שהלכו מעיר לעיר לקבץ נדבות. בימים ההם נודע שמו של ה'אהבת שלום' כרבי מפורסם, פועל ישועות וזורע צדקות. נצרכים רבים נהרו להתדפק על דלתותיו, ואת כולם החיה בברכותיו, ובנתינת מצעות ברוח נדיבה ובדרך כבוד. יום אחד הגיע לקוסוב הגביר שנהפך לעני, וכאשר בא לבית ה'אהבת שלום', הכירו הרבי מיד. הורה ה'אהבת שלום' למשמשו שיקרא לעני הזה, וכניס אותו לחדרו. הרבי קיבלו בסבר פנים יפות והזכיר לו אותה נסיעה בעגלה, ואת הכסף שקיבל ממנו לתת ליהודי בעל האכסניה. לאחר מכן נתן לו ה'אהבת שלום' מכתב ליהודי בעל הקרעטשמע, שכאמור נהפך לגביר, שבו ביקש ממנו לעשות חשבון צדק עם מיטיבו, ושיתן לו חצי מהרווח. היהודי קיים את בקשת הרבי במלואה, והעשיר לשעבר שב להיות גביר ובעל צדקה.

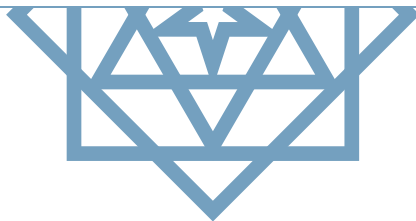
הרב הקדוש בעל האהבת שלום מקוסוב זי"ע לא היה מתחילה בעל קול ערב. פעם אחת היה באיזה עיירה והיה שם חזן בעל נפלא, וראה האהבת שלום כי אחר שסיים החזן להתפלל לפני

שכינה אדמו"ר הזקן את הניגון, ואת הקשר הזה בין ברית לנגינה מבטאת גם בחירתו של ה'אהבת שלום' לחבר ניגון בכל שבת קדש דווקא, זמן עונתם של תלמידי חכמים. זהו סוד שיר השירים הנאמר בערב שבת: השיר המובחר ביותר הוא שיר האהבה שבין הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל, והצדיק האוהב נחרד מכל ניסיון להפוך אותו לשיר למען נשים זרות.

לאחר שסקרנו את כוחות המעשה והרגש, מגיעה השבת ומבטאת את המוחין – חכמה ובינה. כאן ניתן לראות את הרגשתו של הרבי, כי עיקרה של השבת איננו הסעודות המפוארות או התאריך המשמח, אלא השמחה הפשוטה במתנה לה זכינו, מגנזיו היקרים של ה'.

מתחיל במעשה, כמו בסיפור שלנו, ראשית הכל ברחמים האמיתיים על הזולת, שהם עניינם של שני שלישים אלו.

כאשר מטפסים מעלה באילן הספירות, פוגשים דווקא בסיפור אודות החזן שהתפלל למען הנשים והתקון שהתפלל אליו הצדיק. ספירת היסוד שייכת לקשר בין איש ואשה, לתקונו ולקלקולו, ואף שנכללה כבר בנה"י היא מובאת כאן בנפרד. הסיבה לכך היא, ששרש היסוד נעוץ בדעת: "והאדם ידע את חוה אשתו". הדעת נחלקת ל"עטרא דחסדים" ו"עטרא דגבורות", ויחד עמה נכלל גם השליש העליון של ספירת התפארת. הברית היא בבחינת "קולמוס הנפש", כפי

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

גרים באזור מפחיד – לעזוב?

אנחנו גרים בשכונה בירושלים שלא רחוקה מכפר ערבי (שומעים את המואזין וכו'). לרגל המצב יש לנו חששות, כמו לרבים אחרים. משפחה של שכנים עברו בעצת רבם לבני ברק, וחשבנו לעשות כמותם. מה דעת הרב?

מענה:

אני לא בעד לברוח!

לעבור לחו"ל בעקבות המצב

ראיתי את גילוי הדעת היפה של הרב, אך איני יודע למי הוא יועיל – מצד אחד, יש פה עם נהדר וערכי וגיבור ומאמין ובוטח בה', מאידך יש כאן פיקוד צבאי בכיר ופוליטיקאים שרחוקים מזה מאד. איני יודע אם ההתקפה התאפשרה בין היתר בגלל בוגדנות של מי שרצה לעשות כאן הפיכה צבאית, ורצה להביך את ראש הממשלה, גם אם לא צפה את ממדי האסון, או

שזהו 'רק' כשל מוחלט (שמעיד על מצב יותר גרוע של הצבא והמשטרה...).

הרגשתי היא שאי אפשר לסמוך על המנגנון כאן שישמור על חיי יהודים ותחושת הבטחון האישי נמצאת בשפל המדרגה. לאור כל הנ"ל עלתה אצלנו המחשבה לעבור כל המשפחה לחו"ל עוד השבוע למרות חוסר ההתארגנות מראש כנדרש במעבר כזה ואי"ה בהמשך נתאקלם שם בצורה מסודרת יותר. כמוכן, מצד הפעילות השליחות שלי זה לא אמור להפריע.

אשמח לשמוע את דעתו של הרב בנידון.

מענה:

דבר ראשון שעלינו לזכור בכל מצב הוא להשתדל כמיטב יכולתנו לא להבהל (הרי זה כל הענין של חב"ד – 'אן התפעלות'). שנית, אף על פי שאנשים פועלים את שלהם, ולעתים חלקם גם בתרמית כו', בכל זאת יש אלקים ששומר על עם ישראל בכל אתר ואתר

(וביחס למה שהיה לנו בדור האחרון בחו"ל הרי "לא תקום פעמיים צרה").

בכל אופן אני מברך אתכם שתקבלו את ההחלטה הנכונה. העיקר הוא לא לחשוב על הסכנה ולברוח, אלא לחשוב היכן צריכים אותנו ביותר לשם קיום השליחות שלנו בעולם הזה – להפיץ את אור החסידות ולקרב יהודים רבים לאבינו שבשמים. אם הכי טוב שמרכז הפעילות יהיה בארץ, אז צריך להשאר בארץ. אם לפי שיקול הדעת יותר מועיל להצלחת השליחות להתמקם בחו"ל, אזי בחו"ל. כמובן ששם צריכים לדאוג לכל התנאים הנצרכים לבית ולשליחות. את כל הדברים צריך לשקול היטב, לא מתוך בהלה או לחץ.

עליכם לזכור ש"שלוחי מצוה אינן ניזוקים", ואתם שלוחים להביא אור לעולם.

שהכל יהיה בהצלחה, בנחת ובבריאות איתנה!

בשורות טובות לכם ולכל עם ישראל.

אֵבֶרֶס אֵבֶרֶה

הוא אוהב את העולם שברא ומעניק לו עד בלי גבול. את האהבה הזו מעביר אברהם אבינו הלאה. הוא אוהב את כל בני האדם ורוצה תמיד לתת להם את הכי טוב שאפשר. נו, ומהי המתנה הכי טובה שאפשר להעניק? כמובן, את האמונה בה' ואת האהבה אליו. זו הסבה שה' מכנה את אברהם אבינו "אברהם אהבי".

"כֹּחַ וְנֶסֶחַ בְּיַדְּךָ"

אברהם המאמין מגיע לארץ ישראל ושם ה' מבשר לו כי זו הארץ עליה דבר – "לזרעה אתו את הארץ הזאת". אבל אברהם לא עוצר. אברהם אבינו אף פעם לא עוצר, הוא תמיד מתקדם. לאן? לשון הפסוק היא "ויסע אברהם הלוח ונסוע הנגבה". נגב הוא בנוי לצד דרום, והכונה הפשוטה היא שמסעו של אברהם המשיך לכוון דרומה של ארץ ישראל – מהעיר שכם לבית אל ומשם לארץ מצרים.

זהו הפרוש הפשוט, אבל אנו יודעים

שלום ילדים!
יצא לכם פעם להיות אחד מול כלם? שכל הכתה רוצה לשחק בהפסקה בדורגל ורק אתה מתעקש על 'חבושים'? אברהם, אבינו הראשון, התחיל כך את דרכו. הוא היה המאמין הראשון. לבד, נגד הזרם, מול כל בני משפחתו ואנשי ארצו, מבלי לחשש מה יאמרו עליו, הוא מפרסם בעולם את האמונה בה'. אמונתו בה' חזקה עד כדי כך, שבגיל לא צעיר בכלל הוא קם ועוזב את כל המכר בסביבתו והולך בצווי ה' אל הלא-נודע – "אל הארץ אשר אראך". ללכת אחרי מישהו בלי לשאל שאלות, וגם אם אני לא בדיוק מבין עד הסוף – זו מדת האמונה.

זו הסבה שאברהם אבינו מכנה "ראש כל המאמינים".

מה מרגיש אברהם בלב? מדתו של אברהם אבינו היא אהבה גדולה ובתוכה מופיעה האמונה העצומה שלו. הוא יודע כמה טוב ה' ומרגיש בלב עד כמה

לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"ה הרב שילה אופן.

לְבָבָהּ? לָמָּה לֹא כָתוּב 'בְּכָל לְבָבָהּ' או 'מְכָל לְבָבָהּ'?

חזו"ל מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ כִּי אֵת ה' יֵשׁ לְאַהֲבָה עִם שְׁנֵי הַיְצָרִים הַשּׁוֹכְנִים בְּתוֹךְ הַלֵּב – הַיְצָר הַטּוֹב וְהַיְצָר הָרָע. לְאַהֲבָה אֵת ה' עִם הַיְצָר הַטּוֹב – אֲנִי מֵבִין. יֵשׁ לִי חֶשֶׁק לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים, לְלַמֵּד תּוֹרָה אוֹ לַעֲזֹר לְחֵבֵהּ, וְעָלִי לְהַגְבִּיר אֵת הַחֶשֶׁק הַזֶּה וְלַפְעֵל מִכַּחוֹ כִּמְהַר שְׂיוֹתֶהּ, עִם כָּל הַלֵּב. אָבֵל מָה הַפְּנוּנָה שְׁעָלִי לַעֲבֹד אֵת ה' גַּם עִם... הַיְצָר הָרָע?! הוּא הָרִי מְנַסֶּה תְּמִיד לְהַפְרִיעַ לִּי!

לְאַהֲבָה אֵת ה' עִם הַיְצָר הָרָע פְּרוּשׁוֹ לְהַתְגַּבֵּר עָלָיו וְלִנְצַח אוֹתוֹ. בְּכָל פַּעַם שְׂמַנִּיעַ הַיְצָר וּמְנַסֶּה לְהַסִּיט אוֹתִי מִהַדְרָה הַנּוֹכְחָה וְהַטּוֹבָה זֶה סִימָן שֶׁה' נוֹתֵן לִי בְּרִיעַ זֶה כֹּחַ לְגַבֵּר עָלָיו. "מָה הוּא עוֹמֵד פֹּה בְּאִמְצַע הַדְרָה? לָמָּה הוּא חוֹסֵם אוֹתִי וּמְפָרִיעַ?". זוֹ הַהֲרַגְשָׁה בְּלֵב שְׁלִי כְּאִשֶּׁר אֲנִי נִתְקַל בּוֹ, וְאִז אֲנִי מְגַלֶּה כִּמְהַר אֲנִי אוֹהֵב אֵת ה' עִם הַיְצָר הָרָע, עִם הַדְּחִיָּה שְׁלִי אוֹתוֹ.

כֹּחַ וְנֶאֱמָר

כְּאִשֶּׁר אֲנִי מִתְפַּלֵּל בְּכּוֹנֵה אוֹ מִתְגַּבֵּר וְלֹא טוֹעֵם מִמֶּתֶק שְׂאִין עָלָיו כְּשֵׁרוֹת מִהַדְרַת אֲנִי אוֹהֵב אֵת ה' מְכָל הַלֵּב, וְזוֹ מְדַרְגָּה גְדוֹלָה וְחֲשׂוּבָה, אָבֵל יֵשׁ אַהֲבָה לַה' הַרְבֵּה יוֹתֵר גְּדוֹלָה. מֵהוּ הַדְּבָר הַיְקָר בְּיוֹתֵר לְאָדָם? הַחַיִּים שְׁלוֹ. וּמָה יוֹתֵר יְקָר מִהַחַיִּים? ה' עֲצָמוֹ. יְהוּדֵי מוֹכֵן בְּכָל רֵגַע לְמִסַּר אֵת נַפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם,

כִּי בְּכָל דְּבוּר וְאוֹת שְׁבִיתוֹרָה צְפוּנִים סוּדוֹת גְּמָקִים. בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת מְסַבֵּר, שֶׁהַהֲלִיכָה שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ דְרוֹמָה הִיא בְּעֶצֶם הַמְאֲמָצִים וְהַהֲתַקְדְּמוֹת שְׁלוֹ, מְדַרְגָּה אַחֵר מְדַרְגָּה, "הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ", בְּעִבּוּדַת ה'. וּמָה הָעִבּוּדָה הַמִּיחָדָת לוֹ? כִּמְבֹבָן, מִדַּת הָאֱהָבָה!

אֵיךְ אֲנִי יוֹדֵעַ? כִּי יָמִין תְּמִיד קְשׁוּרָה עִם אַהֲבָה וְחֶסֶד. אֵת מַעֲשֵׂי הַצְּדָקָה אֲנִי עוֹשֶׂה בְּיָמַי. כְּאִשֶּׁר אֲנִי מְחַבֵּק אֵת הַחֵבֵר אֲנִי עוֹשֶׂה זֹאת בְּאִמְצָעוֹת יְדֵי הַיְמָנִית – אֲנִי שׁוֹלַח אוֹתָהּ לְעֵבְרוֹ, אוֹסֵף אוֹתוֹ וּמְקַרְבּוֹ אֶל גּוֹפִי. "שְׂמֵאל דּוֹחָה וְיָמִין מְקַרְבֶּת". וּמָה הַקֶּשֶׁר בֵּין הַיְמִין לְכוּוֹן דְרוֹם? כְּאִשֶּׁר אֲנִי עוֹמֵד עִם הַפְּנִים קְדִימָה, לְכוּוֹן מִזְרַח [בְּתוֹרָה מְכֻנָּה הַמְזֻרַח בְּשֵׁם "קְדָם"], תְּמִיד אִמְצָא אֵת הַדְרוֹם לִימִינִי.

אִם כֵּן, אַהֲבָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֵת ה' הוֹלְכֶת וּמִתְחַזְּקֶת, הוֹלְכֶת וּמַעֲמִיקָה. אֲנַחְנוּ, בְּנֵי שֶׁל אַבְרָהָם, רוֹצִים לְלַכֵּת בְּדַרְכּוֹ וְלַהֲעִמִּיק אֵת הָאֱהָבָה שְׁלָנוּ לַה' יִתְבָּרַךְ. לְשֵׁם כֵּן נִתְבּוֹנֵן בְּצוּי עַל אַהֲבַת ה', הַמוֹפִיעַ בְּתוֹרָה בְּשֵׁלֶשׁ מְדַרְגוֹת: "בְּכָל לְבָבָהּ", "בְּכָל נַפְשָׁהּ", "בְּכָל מַאֲדָה".

כֹּחַ לְחֵבֵהּ

יֵשׁ לִי שְׁתֵּי אֲזוּנִים וּשְׁתֵּי עֵינַיִם. גַּם יְדִים וְרַגְלַיִם יֵשׁ לִי שְׁתֵּים. אָבֵל לֵב יֵשׁ לִי וְקָ אֶחָד. אִז לָמָּה כְּתוּב שְׁצַרִיךְ לְאַהֲבָה אֵת ה' עִם כָּל הַלְּבָבוֹת שְׁלִי – "בְּכָל

מוכן לעשות עבורו כל מה שאתבקש ולהמשיך לדבק בו גם אם יקרה לי מה שיקרה. אין לי שום משג מה בדיוק, אבל אני מוכן להפיל. אני הולך לחיות על קדוש השם!

מסתבר שלחיות כך קשה לא פחות מאשר למות. רבי עקיבא חפה כל ימיו להגיע לרגע הגדול בו יוכל למסור את נפשו ולמות על קדוש השם. וכך היה, הוא למד והפיץ תורה עד שנאסר ונרצח באכזריות, תוך כדי שהוא קורא את הקריאה הנצחית "שמע ישראל" אבל לאברהם אבינו הייתה דרך שונה, הוא כלל לא יחל לרגע הזה. פמובג, הוא היה מוכן למסור את נפשו בכל רגע, אבל לא על כך הייתה נתונה דעתו. מה שהטריד את מחשבתו הוא השאלה: איך אוכל לפרסם את שם ה' בעולם? מה עוד עלי לעשות לשם כך?

שנזכה לאהב את ה' בלי גבול ובכל ה'מאד'!

שבת שלום ומברך!

נ?

משום שאת ה' הוא אוהב יותר בכל דבר אחר.

נכון, לא כל אחד מאתנו התבקש להחליט האם להשתחוות לפסל או לקפץ לאש ולהשרוף. אלו מקרים השמודים לאנשים גדולים ולזמנים מיחדים, כמו אברהם אבינו בכבשן האש או רבי עקיבא ומסרקות הברזל, אבל כל אחד מאתנו יכול לקבל מהם השראה וחשק לאהב את ה'. אם אפשר לומר על החיים למען ה', לא אומר על הממתק למענו?

כך נאמר

האם יש משהו גדול יותר מאשר לומר על החיים ולמסור אותם על קדוש השם? מה כבר יכול להיות גדול יותר? הייתי חושב שאין, אבל בפסוק שלנו מופיעה מדרגה נוספת של אהבה לה' – "בכל מאדך". מה הפונה שצריך לאהב את ה' עם כל ה'מאד' שלי?

'מאד' פרושו לא רק כל מה שיש לי, אלא גם כל מה שיהיה לי. לאהב את ה' עם ה'מאד' שלי הפונה להיות

לימוד גמרא אקטואלי וחסידים – יש דבר כזה?

כאשר אנו הולכים לדרוש את ה' – לברר מה היחס הנכון למציאות ומה רצונו של ה' מאתנו – עלינו לעשות זאת בבית-המדרש, בלימוד מעמיק של התורה הקדושה על כל רבדיה. הרי את האור שמאפשר להביט מסוף העולם ועד סופו גזו הקב"ה עבור הצדיקים בתוך התורה – ועלינו לגלות אותו מתוך התורה ולהאיר בו את המציאות.

לשם כך על הלומד לסגל לעצמו 'חוש' שמוזהה את הסוגיות הרלוונטיות בתורה, להתאזר ב'חוצפה' כדי לשאול את השאלות הנכונות ולתבוע מהתורה לתת מענה אמתי למציאות וגם לאמץ מבט של פנימיות התורה, החושפת איך-סוף חסד ואהבה לא רק בספרי האגדה, הקבלה והחסידות אלא גם בתוך ההגדרות ההלכתיות הדקדקניות וה'יבשות'.

ההדרכה של הבעל שם טוב, לדבקות המחשבה באור איך-סוף המסתתר בתוך אותיות התורה הגלויות לנו, מומחשת בשיעור העיקרי בגליון השבוע – שיעור בסוגית גמרא הנוגע בסוגיות האקטואליות הבווערות ביותר ומתוך כך מכון להשפעת המבט החסידי גם על צורת הלימוד ועל דרך הפסיקה למעשה.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ך